

לה לבגדים טובים ובכלל: להתנהג כלפיה כאל בת המשפחה. הוא עוד הוסיף, שיש לו סיבה כבדת משקל לבקשתו זו.

החותנה העריכה את חתנה עד מאוד וכל בקשה שלו היתה אצלה בבחינת פקודה. היא עשתה, איפוא, מה שנתבקשה לעשות. היתומה שוב לא היתה כמשרתת אלא כבת. היא גילתה כשרונות גולים בניחול הבית וכל הענינים ולא עבר זמן רב, עד שחותנת הש"ך מסרה לידיה את כל המפתחות.

חודשים אחדים לאחר מכן חלתה החותנת של הש"ך וכעבור כמה ימים הלכה לעולמה. עוד לא עברו ה"שלושים" והשדכנים החלו להתדפק על דלתו של האלמן. הוא היה אדם צעיר עדיין ועשיר ואין פלא שהציעו לו שידוך כים רבים. הוא פנה אל חתנו להתייעץ אתו בדבר ההצעות, אולם הש"ך הציע לו לחכות שנה תמימה, שנת האבל, לפני שיחשוב על נישואין מחדש.

כאשר עברה השנה, חידשו השדכנים את "הסתערוותם" על הגביר. הם הביאו הצעות מצוינות ממשפחות עשירות, מיוחסות כו' וכו'. שוב בא האלמן אל חתנו לשאול בעצתו. הש"ך אמר לו: אם בקולי תשמע, לא תסתכל לא בכסף ולא ביחוס, אלא תתחתן עם היתומה הנמצאת אתנו בבית. היא נערה טובה, עדינה ויראת-שמים. אם תקבל את עצתי, אהיה, אי"ה, השושבין שלך ואחרי החופה אגלה לך מי הנערה הזאת.

האלמן הסכים לדברי חתנו וזמן קצר לאחר מכן העמידו את החופה. עתה הגיע הזמן לגלות את זהותה של הכלה. לתמהונם של כל הנוכחים, הצהיר הש"ך, כי הכלה הגה אחותו היקרה, אותה לא ראה זמן רב. כמתנת נישואין הוא בירך את הזוג הצעיר, שהשם יתן להם בן שיאיר את שמי העולם היהודי.

ברכת הש"ך אכן נתקיימה. את הרך הנולד במזל טוב, קראו בשם מאיר, על שם סבו, אבי הש"ך. הילד גדל והיה ללמדן גדול, שכל העולם פנו אליו בשאלות הלכתיות. בזמן מאוחר יותר פרסם את השאלות ותשובות בספר בשם: "פנים מאירות". ספר זה הביא אור תורה להרבה בתים יהודיים.

ולהאזין. ברגע שתשמעי כי הוא גמר ללמוד, תגישי לו את ארוחת הערב.

הנערה הסכימה וקבלה עליה את העבודה. היא ניגשה בערב הראשון אל מאחורי חדרו של הלומד והאזינה ללימודו.

הש"ך — שהוא היה חתנה של בעלת הבית — נוהג היה ללמוד בקול רם. וכשמוע הנערה את הקול, עמדה תחתיה כמקסמת: היא חשבה כי את קול אביה המנוח היא שומעת. אולם הלא אבא נפטר לפני שנים רבות! כיצד יתכן הדבר?

לילה לילה היא עמדה מאחורי הדלת כאילו כפאה שד. בשמעה את הלחן המוכן כל כך, היא נזכרה בשנים עברו, במשפחתה רבת היחוס ובבית החם שהי' לה. לבה נתכוץ מצער, עת השוותה את המצב הנוכחי — יתומה ענייה, בלי קרוב וגואל בבית זר, בקרב אנשים זרים...

היא לא יכלה לעצור בעד שטף דמעותיה. התייפחה חרש, כי פחדה שישמעה, ואסור היה לה לעצוב את מקומה מאחורי הדלת. אולם האברך בפנים, שמע פתאום את המשרתת בוכה והוא פתח את הדלת, לראות מה קרה. הנערה נבהלה עד מאוד, אולם הוא הרגיע אותה וביקש ^{אח"כ} ¹²³⁴⁵⁶⁷ שה לספר לו מה מעיק על ליבה.

הוא שאלה לשמה ושם משפחתה והיא סיפרה לו כי היא באה ממשפחה מיוחסת: אביה היה רב גדול, רבי מאיר עליו השלום. בעקבות הנגינות של חמלניצקי היא ברחה מביתה ונשארה בודדה ללא מודע ומכר. עתה בשמעה את קול לימודו, נזכרה באביה שנוהג היה ללמוד בטון מתוה-עצוב כזה ולא יכלה להתאפק מלבכות.

בהיותה שקועה בסיפור המעשה, לא הבחינה הנערה, כי האברך מחוויר כסיד ואך בקושי עומד על רגליו מרוב התרגשות. הש"ך, הכיר מיד כי העומדת לפניו אחותו היא, אולם התאמץ לא לגלות כל סימנים מהתרגשותו הגדולה. הוא ניחם אותה, השתדל להרגיע וחזר ללימודו.

★

למחרת ביקש הש"ך את אשתו לאמר לאמה בשמו, כי הוא מבקש לשחרר את הנערה מעבודתה. בקשתו: תואיל גא החותנה להתזיק את הנערה מהיום כאילו היתה בתה; לדאוג

זכור אלת שכת

סל ומטר

בתקופת החורף אומרים בתפילת שמונה עשרה, בברכת „ברך עלינו“ — „ותן סל ומטר לברכה“, במקום „ותן ברכה“. בא"י אומרים מז' במרחשון. אם שכח לומר וזכור עוד לפני שסיים את הברכה, חוזר לאמצע הברכה ואומר. אם נזכר לאחר מכן, עליו להוסיף בתפילת „שמע קולנו“ — „ותן סל ומטר“, כי אתה שור מע וכו'. אם נזכר אחרי שגמר את השמונה עשרה, עליו לחזור ולהתפלל מחדש.

עשרה במכת

יום העשרה בטבת הוא יום צום ואסור באכילת, אפילו אם חל ביום ו'. בלילה שלפני הצום מותר לאכול, כמו בכל הצומות, פרט לס' באב ויום הכיפורים. בתפילת שחרית אומרים סליחות ואילו במגן-חה — „ענינו“. בשתי התפילות אומרים „אבינו מלכנו“ וקוראים „ויחל“. חולים ואנשים חלוצים, שקשה להם לצום, צריכים לשאול רב אם מותר להם לאכול.

מגילת

חסידי מספרים

כאשר רצו להלביש את הרש"ב מדי צבא...

המשך מעמ' 5

נאמר כי לבן הרבי — הרש"ב — יש מחלה כזו וכזו ואסור לו להיות מוטרד ולוויז ממקומו...

עם כל זה עדיין לא נתקרה דעתו של מושל וויטבסק והוא רצה, לפחות, שירשמו את הרש"ב לצבא, או שילבש מדים. לצורך זה הוא הזמין אליו את הרש"ב.

הרבי מהר"ש לקח עמו שני ידידים — את חותנו ר' אברהם זלמן גינצבורג ור' מיכאל בר' אברהם מאלקין, ובא אתם אל המושל.

המושל יצא לקראתם ודיבר עמהם כשהם עומדים ליד הפתח. באמצע השיחה פנה הרבי לשני מלווייו ואמר: נראה שכבוד התורה אינו נוגע לו כלל. ואילו אל המושל הוא אמר: נראה ששכחת את תארי. ענה לו המושל: תארך הוא הרב שניאורסון. אמר לו הרבי: אם כן, אם אני הוא הרב שניאורסון, עוד תזכור אותי. ובאומרו זאת, פנה ללכת.

לאחר שלושה ימים מת מושל וויטבסק מיתה משונה...

(עפ"י „שמועות וסיפורים“, חלק ג' לר' רפאל נחמן הכהן, כפר חב"ד)

מגילת

מיד לאחר מכן נסע הרבי מהר"ש לפטרבורג והשתדל שרופאו של הצאר יערוך סעודה גדולה וגם שר הצבא ישתתף בה. באותה הזדמנות נתן שר הצבא תעודה כתובה וותומה בידו, בה

שיחות לנוער

ת.ד. 3, כפר חב"ד

לכבוד

שיחות לנוער

1234567

המחיר 5.00 ל"י

שבט תש"מ

שנה עשרים וחמש

מאמר חכמה

מן התוכן:

1. נפלאות הטבע / האנס
2. זכרונות הרבי מליובאוויטש (4) /
האברך שבא ללמוד
3. ביקור במצרים / בעקבות משה רבנו...
4. גדולי ישראל / רבי שבתי כהן
5. הפרשיות במדרש ובאגדה
6. ר' ידידיה דובראמת / סיפור
7. חסידים מספרים / זה הקטן גדול יהיה
8. זכור, אל תשכח

תורגם ללה"ק ע"י מחלקת הוצאת
הספרים באה"ק ת"ו, כפר חב"ד
יוצא לאור ע"י מרכז לעניני חינוך
770 איסטערן פארקוויי ברוקלין נ.י.

מִנְחָת חֲכָמִים
לְבֵנֵי הַיָּד
שֶׁהֵיוּ

נפלאות הטבע

אננס

אוצר החכמה

הוא אלה המתישבים הספרדיים באמריקה, ש־ הביאו את האננס לארצות אירופה, אולם עבר זמן לא מעט, עד שהחלו לגדלו שם. הואיל והא־ננס דורש אקלים טרופי (חם ולח) אפשר היה לגדלו רק בחממות. הראשון שהצליח לגדל אננס בחממת זכוכיות, היה סוחר הולנדי עשיר, מה־ עיירה הקטנה ליידן. הוא עשה זאת בראשית המאה ה־18.

במרוצת המאה ה־9 התפתח מסחר פורח בא־ננס, אותו גידלו בחממות בארצות אירופיות שונות. במידה מסויימת נמשכת הצלחת תעשייה זו עד היום, במיוחד באיים האזוריים, (קבוצת איים באוקיינוס האטלנטי, השייכים לפורטוגל) בהם נחשב גידול האננס לאחד מענפי המשק החשובים והפרי גמכר טוב במדינות אירופה ה־שונות. אולם, מאז התפתח גידול האננס בארצות הטרופיות וגם דרכי ההובלה באניות השתפרו עד בלי היכר — הצטמצם הגידול בחממות בצורה משמעותית.

טעמו של אננס טרי

המרכז לגידול ויצור האננס בעולם, נמצא באיי האוואי אשר באוקיינוס השקט ואשר שייכים לארה"ב. כאן מגדלים ארבעה מכל חמישה אננסים המיוצרים בעולם. האדמה והאקלים של האוואי מתאימים במיוחד לגידול זה ואכן, מנו־צלים כאן שטחים רחבי ידיים לגידול הפרי הע־סיסי, שחלקו הגדול מעובד לשימורים ו/או למי־צים. בהאוואי מגדלים כ־500 אלף טונות אננס בשנה ומזה צורכים האמריקנים 30 מיליון גאלון

האננס הוא אחד הפירות הטרופיים החשובים ביותר ותופס את המקום השני בחשיבותו ופופולריותו, אחרי הבננה. זהו פרי גדול ועסיסי שנתון בקליפה דוקרנית דמויית איצטרובל, שקו־לומבוס גילה אותו באיי גוודאלופה, כאשר עשה את מסעו הראשון לגילוי העולם החדש, בשנת 1493.

מומחים לבוטניקה מאמינים, שמוצאו של הפרי הוא מבראזיל או מפאראגוואי. ידוע כי אינדיא־נים ילידי פאראגוואי נפוצו בכל רחבי האיזור הצפוני של אמריקה הדרומית, שנים רבות לפני כוא האירופים לאמריקה. כנראה שהללו הפיצו את הפרי העסיסי באיזורים שונים של דרום־אמריקה, עד פנמה וכן גם באיים הסמוכים, ש־זם איפשרה האקלים הטרופי החם את גידול הפרי. בשפת האינדיאנים נקרא הפרי „אנאגה” שפירושו „הפרי המצויין” ומכאן בא שמו הבוט־ני של הפרי אננס, שם שנתקבל באירופה וכן בעולם כולו. יש המנסים „להלביש” על האננס את השם העברי קושט.

תפוח אינדיאני

החוקרים הספרדיים הראשונים מצאו את האנ־ס במקסיקו ובאיי הודו המערבית. הם כינו או־נו פינא דה אינדאס, היינו „אצטרובל אינדיא־ני” ואילו האנגלים קראו לו „פיינאפל”, למרות שאין הוא תפוח ואף לא דומה לו, לא בטעם ולא צורה.

מיץ אננס בשנה (גאלון הוא כ־4.5 ליטר). כמות דומה משמרים בקופסאות פח ומוזכרים ברחבי העולם.

גם הפרי המשווק באמריקה, בא רובו ככולו בצורה משומרת. אך מעט אמריקנים מכירים אי-פוא את טעמו האמיתי של אננס טרי ומשובח, כפי שקוטפים אותו טרי מן העץ. זאת מהסיבה, שאת האננס המיובא, קוטפים, עוד לפני שהוא בשל כל צרכו (ממש כמו הבגנות אצלנו), כי אחרת הוא היה מתקלקל, עד שהיה מגיע לשוק, או לחנות הירקות. ממילא הוא מאבד הרבה מטעמו וריחו האמיתי והרי לא כל אמריקני יכול להרשות לעצמו לנסוע להאואאי, כדי לאכול שם אננס טרי, ישר מן העץ...¹²³⁴⁵⁶⁷

לעומת זאת, טעמו של המיץ שבא בקופסאות הוא טוב יותר מטעמו של הפרי, כי את המיץ סוחטים מהפרי הטרי, שטרם איבד את טעמו ב־הובלה הארוכה.

פוחת והולך משנה לשנה

האננס צומח על שיח קוצני נמוך, שאינו עץ אלא מעין עץ, כמו שיח הבגנה. גם מבחינת ה־ברכה וזה האננס עם אחותו הבכירה, הבגנה. גם עליו מברכים „בורא פרי האדמה" על אף שהוא פרי, אבל כאמור, אין הוא צומח על עץ. שיח האננס מכוסה בעלים משוננים, ודוקרניים. כאשר הפרי בשל, הוא מכוסה בקליפה עבה וקשה, שנראית כמו איצטרובל. על כל ענף, או גזע, צומח פרי אחד בלבד, אולם שורש אחד יכול

להצמיח כמה וכמה ענפים ועל כל אחד מהם פרי עסיסי.

שיח האננס מצמיח את הפרי בתקופה של 12 עד 18 חודשים, אחרי השתילה. בתנאים טובים יכול השיח לתת פירות במשך שנים אחדות, אי-לם משנה לשנה נעשה הפרי קטן יותר. במטעים הגדולים עוקרים את השיחים ושותלים חדשים במקומם כל כמה שנים.

פרי האננס הוא פרי גדול מטבעו. זנים מסויימים יכולים להגיע למשקל של 16 פונט (כ־8 ק"ג) ובמקרים מיוחדים אף עד 20 פונט. צבע הפרי הוא אדמדם-חום ואילו צבע הפרי בפנים הוא לבנבן בגוון צהוב.

את האננס קוטפים בידיים. הקוטפים לובשים כפפות עבות, כדי להגן על ידיהם מפני הקוצים הדוקרניים של הפרי, ממש כמו אלה הקוטפים ומוזכרים את פרי הצבר אצלנו. הם משתמשים בסכין מיוחד, חצי עגולה, כדי לחתוך את הפרי מגזעו. הקוטפים אוספים את הפרי ושולחים אותו על פלטפורמה געה למכונות המסירות ממנו את הקליפה הקשה, מוציאים את החלק הפנימי הקשה, חותכים את הפרי לפרוסות ואורזים אותו בקופסאות פח עגולות.

בתהליך דומה סוחטים מהפרי את המיץ, המשווק אף הוא בקופסאות. יש אנשים רבים בעו־לם המכירים את פרי האננס רק כשהוא בא ב־קופסאות שימורים. הם אוכלים אותו לתיאבון ו־אנו, היהודים, מברכים עליו, כאמור, בורא פרי האדמה, ביודענו כי זהו פרי טעים, יציר כפיו של הבורא.

האננס הוא פרי קוצני נמוך, שאינו עץ אלא מעין עץ, כמו שיח הבגנה. גם מבחינת הברכה וזה האננס עם אחותו הבכירה, הבגנה. גם עליו מברכים „בורא פרי האדמה" על אף שהוא פרי, אבל כאמור, אין הוא צומח על עץ. שיח האננס מכוסה בעלים משוננים, ודוקרניים. כאשר הפרי בשל, הוא מכוסה בקליפה עבה וקשה, שנראית כמו איצטרובל. על כל ענף, או גזע, צומח פרי אחד בלבד, אולם שורש אחד יכול

האברך שבא ללמוד אמונות זרות

(המשך מגליון מרחשוון תש"מ)

בריו של ר' משה בבלו לחלוטין את הצד הנוצרי. היו כאלה שנתמלאו זעם ואמרו ש- היהודי מגלה חוצפה יתירה ויש להעניש אותו. המתונים יותר שבין הקארדינלים נאלצו להודות, כי הצדק עם ר' משה...

בסופו של דבר נפסק הויכוח, מבלי לקבוע מועד לחידושו, עד שיחלט באיזו דרך הוא יתנהל. מכל מקום, האוירה נגד ר' משה ברחבי הוואטיקן היתה מתוחה וקשה. אלה מבין הקארדינלים שסברו כי הצדק עם ר' משה ואף הרגישו אהדה מסויימת כלפיו וכלפי טענותיו, נאלצו לש- מור את דעתם זו בסוד, כי האוירה הכללית היתה עויינת ביותר.

אחד מאלה שאהדו את ר' משה ורחשו לו כבוד מסויים, היה הקארדינל הממונה על הספריה ה- אפיפיורית, שר' משה הכיר אותו בשעתו, בעת ביקוריו בספריה זו. קארדינל זה, הוא שגרם לכך שהויכוח ייערך, בכך ששיבת את ר' משה באוני חבריו, ראשי הכנסייה הקטולית. לכאורה היה נראה, כי הויכוח צריך להיערך בין כוחות רוחניים שווים במעמד, אך מתחת לפני השטח בלטה המגמה של הכמרים לבזות את האמונה היהודית ול"הוכיח" כי הנציג היהודי, ר' משה מפוזנר, אינו יודע מה הוא שח.

הקארדינל-הספרן לא שבע גחת ממהלך העיניים. והואיל ור' משה ביקר בספריה לעתים קרובות, כדי לחפש שם כתבי-יד עתיקים, היתה ל- קארדינל הזה ההודמנות לא רק לשוחח אתו, אלא גם לקרב אותו ולהראות לו פנים שוחקות, כאילו כדי "לפצות" אותו על העלבונות שנאלץ לספוג משאר ראשי הכמורה. אולם, בינתיים קרה משהו, שהסעיר את רוחו של ר' משה.

(המשך בעמוד האחרון)

ל עומתו, בין הקארדינלים היו אך מעטים ש- הכינו עברית. היו ביניהם כאלה שאפילו אות אחת לא ידעו בלשון הקודש. משום כך הם דחו את בקשתו של ר' משה לרבר עברית, אולם עצם העובדה שנאלצו להודות באידיעת השפה, היתה בשבילם לא נעימה ולמעשה הם נחלו בכך מפלה מוחצת. הנה היהודי הלז יודע את לשון-נו וכן את לשונם והם — לא.

האולם, שבו נערך הויכוח ההיסטורי, היה באחד מארמנות הוואטיקן. כאן היה מספיק מקום, כדי לארח את כל האורחים רמי-המעלה, שהיו סקרנים לשמוע את מהלך הויכוח, וכן את המש-תתפים עצמם: שלושים קארדינלים מצד אחד ור' משה — מן הצד השני...

הויכוח החל לאחר שנבחר יושב-ראש, מזכיר שינהל את הפרטי-כל וכן חבר שופטים שישפטו את טיב הנימוקים שיועלו במהלך הויכוח. אולם כבר בשאלה הראשונה שהועלתה, ביחס למקו-מה של האמונה בחיי האדם — נתגלעו חילוקי דעות חריפים ביותר בין הקארדינלים ובין ראש קהילת פוזנר לשעבר. אחרי שהצד הקטולי הש-מיע את דבריו בענין זה — והוא דיבר ראשון ודיבר הרבה — הגיע תורו של ר' משה להשמיע את דבריו.

ראשית חכמה השתדל ר' משה להוכיח, עד כמה שהויכוח לא מתנהל על בסיס של שיוויון בין הצדדים, כבר מיד בהתחלה. הוא דיבר באי-טלקית צחה ודבריו עשו רושם חזק על שומעיו, למרות שלא כולם הסכימו לדעתו.

הנה אני אחד נגד שלושים — אמר ר' משה — והוסיף, כי למרות שהאמונה היהודית קדמה לזו הנוצרית בכ-1600 שנה, בכל זאת לא נתנו לו לדבר ראשון. הוא גם העלה טענות בענין השפה והוכיח כי אם אין שיוויון וצדק — הרי שלכל הויכוח אין שום טעם.

אוצר החכמה

בעקבות משה רבנו...

חיים לענייני מצרים עתיקה סבורים, כי היו אלה שני פרעונים ששיעבדו את בני ישראל: סטי-ה-ראשון ובנו, רעמסס השני, ששלט 67 שנים וב-ימיו יצאו בני ישראל מארץ מצרים. (על הפסוק „ויקם מלך חדש” נחלקו גם חז”ל, אם היה „חדש מממש” או שרק „נתחדש גזירותיו”).

אך למותר יהיה להדגיש, כי כל הדעות, החי-שובים וספקולציות של המומחים, בנויות על הנחות והשערות, שאין להן כל בסיס מוצק. כל האנדרטאות, הפסלים והקברים שנחשפו בחפירות הארכיאולוגיות, אינם גותנים כל תאריך של ממש, שיש לבסס עליו הנחה כי פרעה זה או אחר שלט בתקופה ההיא. הם גם לא מעידים על יציאת מצרים, שהיתה מאורע שזעזע את מצרים הקדומה. דבר זה יובן, אם נזכור, כי הפרעונים הקדומים, כמו שאר השליטים והמושלים בימיהם — עשו אך ורק להנצחת דברים שהיו לתפארת של-טונם וניסו להשכיח דברים שיכלו להיות עזות לתבוסותיהם או למפללות שסבלו בשדה הקרב. ממילא יובן, כי 10 המכות וכן קריעת ים סוף וכל שנתלווה לכך, לא היה בהם כדי להאדיר את שמו של מצרים בכלל ושל פרעה בפרט...

באשר אנו מטיילים על שפת הגילוס, יכולה כ-מובן להישאל השאלה: היכן המקום שבו שמה יוכבד את התיבה ובה משה הקטן, כאשר כבר לא יכלה להצפינו יותר? היכן היה זה, שבת פרעה ירדה לרחוץ ביאור, ראתה את התיבה, הצילה את הילד וקראה לו בשמו „משה”?

סיפורו של שמש בית הכנסת

ליהודי קהיר היתה מסורת, לפיה נבנה בית הכנסת העתיק „בן עזרא” (לפני 1000 שנה) במ-קום שהוא קרוב למיקום הנחת תיבת משה ביאור. תיירים המבקרים בית כנסת זה, היו שומעים פרי-טים מעניינים על-כך ועל תולדות המקום, מפיו השמש הזקן של „בן עזרא”. לשאלות, מדוע שוב לא גדלים קנה סוף בגילוס, משיב השמש

הנהר נילוס, הנקרא בת”נך היאור, עובר בכל ארץ מצרים, ממש כמו לפני 3370 שנה, כאשר משה רבנו, בהיותו בן שלושה חודשים, הושם ב-תיבה בתוך הסוף, כדי לקיים וגם לעקוף בכך את גזירת פרעה מלך מצרים, שגזר על הילדים היהודיים.

לא הרחק מקהיר בירת מצרים של היום, ניתן לראות את הפירמידות ואת הספינקס, אשר הפר-עונים רבי-הכוח ועוצמה של אותם ימים הקימו, תוך ניצול עבודת פרך של צבא עבדים גדול, כדי שיבשרו את גדולתם לדורות הבאים. שרידי הרי-סותיהם של ארמונות-פאר ואנדרטאות-ענק ע-דיין קיימים בעיר העתיקה של ממפיס ובערים אחרות, לאורך חופי הנילוס. מומיה חנוטה של פרעה רעמסס השני, ניתן לראות במוזיאון של קהיר, לאחר שבאחרונה הוצגה בתערוכה בפא-ריס.

אגיפטולוגים (מומחים לחקר מצרים העתיקה) מנסים להתחקות אחרי עקבותיהם של הפרעונים ולגלות מי מהפרעונים, שהאנדרטאות והקברים שלהם נחשפו בחפירות, היה זה ששיעבד את בני ישראל והוציא את הצו של „כל הבן הילוד היאור-רה תשליכוהו”. שאלה לא פחות מעניינית היא, מי היה הפרעה „של יוסף” ומי היה זה שבימיו היתה יציאת מצרים והאם היו אלה פרעה אחד או שמה אחדים? השאלה אינה פשוטה, כי כל מלכי מצרים הקדומים נשאו את התואר „פרעה”, שפי-רושה במצרית עתיקה „בעל הבית הגדול” (האר-מון).

השערות בלתי מבוססות

השיעבוד החל למעשה בעת לידתה של מרים, אחות משה ואהרן. זאת היתה הסיבה לכך, שהו-ריה קראו לה מרים, שפירושה מרירות, זכר לג-זירות שהתחילו עם לידתה ונמשכו 86 שנים. אין זה מן הנמנע, כי במרוצת הזמן של השיעבוד, שלט במצרים יותר מפרעה אחד, כאמור. מומ-

למצרים לקנות אוכל. גם יעקב אבינו, שירד למצרים, עם שבעים נפש, הלך באותו מסלול.

אלא מה? התורה מספרת לנו, כי הבורא בכונה לא הנהיג את עם ישראל בדרך זו, "דרך ארץ פלישתים", כי קרוב הוא — דרך זו היתה קצרה מדי ומשום כך הוא נחם דרך המידבר, עד שהגיעו לים האדום (ים סוף) ביום השביעי אחרי צאתם ממצרים.

ויסעו ויחננו

אחרי קריעת ים סוף, באו בני ישראל להר סיני ושם קיבלו את התורה. מסיני ועד קדש ברנע המרחק הוא 1 יום. אולם הם היו סביב הר סיני קרוב לשנה ולאחר מכן עשו את הדרך לקדש ברנע בשלושה ימים (ראה רש"י דברים א, ב). אם המרגלים לא היו חוטאים בהוצאת דיבת הארץ, היו יכולים להיכנס לארץ ישראל מיד. אולם, בשל חטא המרגלים נגזר על היהודים לנדוד ב"מידבר ארבעים שנה. בפרשת "מסעי" אנו מוצאים 42 מקומות, שהם התחנות בהם חנו ומהם נסעו היהודים, בנדודיהם, עד שהגיעו לירדן, כאשר משה רבנו נסתלק מן העולם על הר נבו.

היכן המקומות המוזכרים בתורה כתחנות בנדודי בני ישראל? היכן מרה, אלים, דפקה, חצרות וכו'? אי אפשר לדעת בוודאות, אפשר רק לנחש. אנחנו אפילו לא יודעים היכן הר סיני וכל ההשערות סביב "הר משה", עם המסורות הערביות למיניהן — אין להן על מה להסתמך. ליד הריסות פטרה (בארץ אדום) שם מצוי מה שנקרא "הסלע האדום", יש הר, אותו קוראים הערבים ג'בל הארון (הר אהרון). אולם, אם זה באמת הור ההר, שעליו נסתלק אהרון הכהן — מי יכול לדעת? יש הר אחר, צפון מזרחית לים המלח, המזוהה על ידי החוקרים כהר נבו.

אנשי מדע רבים וארכיאולוגים למיניהם, ניסו להתחקות אחרי עקבותיו של משה רבנו וללכת בדרך שבה הנהיג את עם ישראל ממצרים ועד גבול ארץ ישראל. ניסו אך לא הצליחו ביותר, כי כל המאמצים לזהות מקומות, נשארו לעת עתה ניתושים בלבד.

אנו, היהודים, יודעים כי ללכת בדרכי משה רבנו פירושו ללכת בדרכי התורה והמצוות, "תורה צוה לנו משה", התורה שניתנה לנו על הר סיני,

הזקן, כי מאז ימי משה רבנו, שינה הנילוס את מסלול זרימתו...

לעומת סיפורו של השמש הזקן, המתבסס על מסורת יהודית מקומית, מספרת חוברת תיירות בשפה הערבית, כי אי קטן בנילוס בשם רודה הוא הוא המקום שבו "מוסה" (משה) נמצא ע"י בת פרעה. אי זה מצוי בקרבת מקום להריסותיה של ממפיס.

לאמיתו של דבר אין כל אפשרות היום לדעת בוודאות היכן מקומם של ערים כמו פיתום ורעמסס, שבני ישראל בנו לפרעה, או בעל צפון, או מקומות אחרים, הידועים לכל ילד הלומד חז"ל. באותה מידה לא ידוע המקום במדויק שבו ארע הנס של קריעת ים סוף, הידוע היום בשמו כ"ים האדום". חז"ל אומרים, כי בני ישראל יצאו מהים באותו חוף שנכנסו בו, אחרי שהמצרים טבעו. פירוש הדבר הוא כי הים נקרע בצורת קשת.

יש היום ליד חופי מצרים מקומות לא מעטים, שבהם יוצר הים מפרצים ובהם גדלים קני סוף. גם ליד העיר פורט סעיד יש מפרץ שכזה וגם ליד חוף הים בצפון סיני. ברם, היום, כאמור, אי אפשר לדעת, היכן בדיוק קרה הנס של קריעת ים סוף, שלדברי חז"ל לא היתה הכרח בלתי נמנע, כי הרי היהודים יכלו ללכת לאורך חוף הים ולהגיע לאותו המקום ממש, מבלי להרטיב את רגליהם כלל. אולם ה' ביקש להראות לבני ישראל את הנס של קריעת ים סוף, שעלה על נס עשר המכות. בעת ובעונה אחת ביקש ה' להעניש את המצרים על ידי טיבועם בים, מידה כנגד מידה, על שהם השליכו את ילדי היהודים לים.

דרך ארץ פלישתים קרוב הוא

וכשם שקריעת ים סוף לא היתה הכרח בלתי נמנע, הוא הדין לנדודי בני ישראל במידבר במשך 40 שנה. הדרך בין מצרים לארץ כנען, היתה קצרה, סלולה היטב וידועה לעמי האיזור. הלא התורה מספרת לנו, כי אברהם ושרה ירדו למצרים וחזרו ועלו לארץ כנען והדרך לא ארכה ארבעים שנה...

גם יוסף עשה את הדרך למצרים באותו מסלול, בחברת הישמעאלים, שלהם הוא נמכר וגם אחיו, השבטים, הלכו פעמיים באותה דרך, כאשר ירדו

ר' שבתאי הכהן

בשם „נקודות הכסף“. הש"ך רצה לרמוז בשם זה, כי הוא מחשיב את רבנו דוד הקשיש למלך-מד יותר גדול, כשם שהזהב שווה יותר מהכסף... לאחר מכן החל רבי שבתאי כהן לחבר ספר על חלק נוסף של השולחן ערוך, על „חושן המשפט“. אולם בימים האלה התרגש ובא על ווילנה האסון שפקד את יהדות רוסיה ופולין, בעת גזירת ת"ח ת"ט, שעה שהקוזקים, בראשותו של בוגדן חמל-ניצקי התמרדו והחריבו קהילות יהודיות, רצחו חמסו ושדדו.

מסע השוד והרצח נמשך עשר שנים. גם העיר הגדולה, ווילנה, נפלה בידי הקוזקים, שערכו בה שחיטה נוראה. מי שרק הצליח, ברח מעיר ההריי-גה. ביניהם היה גם הש"ך שנמלט על נפשו, ביום ה' כ"ד תמוז ה'תט"ו, ובא ללובלין. אולם גה. ביניהם היה גם הש"ך שנמלט על נפשו, דים רבים.

הש"ך הצליח שוב להימלט והוא נדד הרבה ממקום למקום, עד שהגיע לעיר דרזניץ אשר ב-צ'כוסלובקיה, שם נתקבל כרב המקום. משם הוז-מן לכסא הרבנות של הלישווי.

את תולדות ימי האימה של הפוגרומים, רשם הש"ך במגילת ספר, בשם „מגילת עפה“. הש"ך היה גם מקובל ופייטן. הוא חיבר סלי-חות מזעזעות לכ' סיון, היום בו נקבעה תענית ציבור, לזכר השחיטה הנוראה שביצעו הקוזקים בנמירוב, שם הרגו ביום אחד 10 אלפים יהודים. מלבד חיבורו „שפתי כהן“ על יורה דעה וחושן משפט וספר ההשגות נקודות הכסף, חיבר הש"ך ספר נוסף, בשם „תוקפו כהן“ וכן שאלות ותשו-בות ועוד.

הש"ך נפטר בשנת ה'תכ"ג בהיותו בן 41 שנה. חיבורו וכן חיבור הט"ז, מהווים שני עמודי השול-חן ערוך ומודפסים יחד, כשם שרש"י והתוס-פות מודפסים סביב הגמרא.

הרבי שבתאי כהן נולד בעיירה אמפטיביו, שם שימש אביו, רבי מאיר, ברבנות. בתחילה למד אצל אביו, אולם בהיותו בן 12, כשמילא את כריסו בש"ס ובפוסקים, שלח אותו אביו ללמוד בישיבתו של הגאון רבי יהושע, המחבר המפורסם של הספר „פני יהושע“. יחד עם רבו, נסע ר' שבתאי ללמוד תורה מהגאונים ר' העשיל ור' נפ-תלי ב"ץ. משהגיע לוילנה, היה ר' שבתאי מפורסם, למרות גילו הצעיר, כאחד הלמדנים הגדולים של דורו.

בוילנה היה לחתנו של ר' בנימין זאב סויבר, שהיה תלמיד חכם ועשיר גדול, נוסף ליחסו ה-משפחתי של הרמ"א וחתנו של המהרש"א. הוא כיבד את חתנו הצעיר ודאג לכל צרכיו, לבל יוט-רד בבעיות פרנסה ויוכל להקדיש את כל זמנו ומרצו ללימוד התורה. ר' שבתאי הצעיר נבחר גם לשמש כדיין בבית הדין הגדול של ווילנה. בהיותו נטול דאגות פרנסה, ישב רבי שבתאי על התורה ועל העבודה. הוא למד וחיבר ספרים כאחד. בתקופה זו חיבר את סיפרו המפורסם שפתי כהן (ש"ך) על יורה דעה. ספר זה נדפס לראשונה בהיות מחברו לא יותר מבן 24 שנה!

18 רבנים גדולים, גאוני התקופה ההיא, נתנו הסכמתם לחיבור, ושיבחו את התלמיד חכם ה-צעיר בשבחים גדולים ביותר.

באותה שנה, בה הדפיס אבי שבתאי כהן את חיבורו, הדפיס רבנו דוד ברבי שמואל הלוי, שהיה קשיש ממנו בהרבה, את סיפרו טורי זהב (ט"ז) על אותו חלק מהשולחן הערוך.

בהיות מחברו רב קשיש ומפורסם, זכה החי-בור „טורי זהב“ להערכה עולמית ולתקופה מ-סוימת העמיד בצל את „שפתי כהן“. אולם לא עבר זמן רב, והש"ך הוכר כבעל דרגה שווה לט"ז. על אף שהיה צעיר ממנו בהרבה, מצא הש"ך לסתור מדברי הט"ז והוא אף פירסם ספר השגות

הפרשיות במדרש ובאגדה

— סיפור —

* * *

„הנני ממטיר כעת מחר ברד כבד מאוד” —
ובדי בן לוי אמר: סרט לו סריטה בכותל ואמר
לו: כשתגיע השמש לכאן, ירד מחר הברד.

(שמ"ר)

* * *

„ולא קמו איש מתחתיו שלושה ימים” — ב'
שלושת ימים” — כל מי שהיה יושב, לא היה יכול
לעמוד — והעומד אינו יכול לשבת ומי שהיה
רבוץ — לא היה יכול לזקוף (להתיישר).

בשלושת ימי האפלה היה הענן מחשיך למצ-
רים ומאיר לישראל. והיו ישראל נכנסים לבתיהם
של המצרים והיו רואים כל מה שיש להם. וב-
שעה שאמר הקב"ה „וישאלו איש מאת רעהו” —
היו ישראל נכנסים אצל המצרים ואמר כל אחד
מהם לשכנו: השאילני אותו הכלי שיש לך. הוא
אומר: אין לי. וישראל אומר לו: אני יודע שיש
לך, הרי הוא במקום פלוני...

(תנחומא, שמ"ר וילק"ש)

* * *

למה הביא עליהם הקב"ה את החושך? לפי
שהיו ישראל פושעים, שהיו להם פטרונין מן ה-
מצרים והיה להם שם עושר וכבוד ולא היו רוצים
לצאת ממצרים. אמר הקדוש-ברוך-הוא: אם א-
ביא עליהם מכה בפרהסיקה וימותו, יאמרו המצ-
רים: כשם שעבר עלינו, כך עבר עליהם. לפיכך
הביא על המצרים את החושך שלושה ימים, כדי
שהיו ישראל קוברים מתיהם ולא יהיו רואין או-
תם שזנאיהם.

(שמ"ר ותנחומא)

„ויאמר ה' אל משה אמור אל אהרן” — אמר
רבי תנחום: למה לא לקו המים על ידי משה?
אמר לו הקב"ה: המים ששמרוצ בשעה שהושלכת
ליאור — אינו דין שילקו על ידך. לא ילקו אלא
על ידי אהרן.

אגדה 1234567

(שמ"ר)

* * *

„ותעל הצפרדע ותכס את מצרים” — רבי עקי-
בא אומר: צפרדע אחת היתה ומלאה כל ארץ מצ-
רים. אמר לו רבי אליעזר בן עזריה: עקיבא! מה
לך אצל הגדה? כלה מדברותך ולך אצל נגעים
ואהלות (כלומר, סוגיות חמורות, שבהן כוחך יפה
ולא בדברי אגדה) צפרדע אחת היתה, שרקקה להם
והם באו...

(סנהדרין, ס"ז)

* * *

„...ובתנור ויבש את הארץ” — כשהיתה המצ-
רית לשה את העיסה ומסקת את התנור, באין ה-
צפרדעין ויורדין לתוך העיסה ואוכלין את הבצק
ויורדים אל תוך התנור ומצננים אותו ונדבקים
בפת.

(שמ"ר)

* * *

אמר רבי יוחנן: כיון שבא הארבה, שמחו המצ-
ריים. אמרו: נקבוצ ונשלוק מהם ונמלא מהם
חביות. אמר הקדוש-ברוך-הוא: רשעים, במכה
שהבאתי עליכם, בה אתם שמחים? מיד „ויהפוך
ה' רוח ים חזק מאוד” זה רוח מערבית וישא את
הארבה — מהו לא נשאר ארבע אחד? — אפילו
מה שבקדרות ובחביות מלוחין, פרחו והלכו להם.

(שמ"ר ותנחומא)

מה טעם היתה יהודה לקדשו ישראל ממשלותיו" — משום שהים ראה וינוס (כשנחשון קפץ לים).

(עפ"י סוטה ל"ו, ל"ז ומכילתא, בשלח)

★ ★ ★

בשעה שביקש הקדוש ברוך הוא להטביע את מצרים בים, עמד עוזא שר של מצרים ונשתתח לפני כסא הכבוד. אמר עוזא לפני הקב"ה: ריבוננו של-עולם! במידת הרחמים בראת את עול-מך, למה אתה מחריב את בני? קרא הקב"ה פמ-ליא של מעלה ואמר להם: הוּ דנים ביני ובין עוזא. התחילו שרי האומות מלמדים סניגוריא על מצרים. כיון שראה מיכאל כך, רמו לגבריאל וטס למצרים טיסה אחת ושמט לבנה עם טיסה ותינוק אחד עמו ששיקעוהו (המצריים) בבנין, ובא ועמד לפני הקב"ה ואמר: ריבוננו של-עולם, כך שיעבדו את בניך.

מיד ישב עליהם הקב"ה במידת הדין וטבעם בים.

(על פי המדרש)

★ ★ ★

„ויתיצבו בתחתית ההר" — אמר ר' אבדימי בר חמא: מלמד שכפה הקב"ה על ישראל את ההר כגיגית ואמר להם: אם אתם מקבלים את התורה — מוטב, ואם לאו — שם תהא קבורתכם. (שבת פ"ח)

★ ★ ★

דרש רב סימאי: בשעה שהקדימו ישראל „נע-שה לנשמע", באו ששים ריבוא מלאכי השרת לכל אחד ואחד מישראל וקשרו לו שני כתרים, אחד כנגד „נעשה" ואחד כנגד „נשמע". וכיוון שחטאו, ירדו מאה ועשרים ריבוא מלאכי חבלה ופרקום שנאמר: „ויתנצלו ישראל מעדיים..." (שם)

אמר רב יהודה אמר שמואל: כל כסף וזהב שבעולם יוסף ליקטו והביאו למצרים. וכשעלו ישראל למצרים העלוהו עמהם, שנאמר „ויתנצלו את מצרים" והיה (הכסף) מונח עד רחבעם בן שלמה. בא שישק מלך מצרים ונטלו משלמה, ש-נאמר „ויקח את אוצרות בית ה' ואת אוצרות בית המלך". בא זרח מלך כוש ונטלו משישק. בא אסא ונטלו מזרח מלך כוש ושיגרו להדדרי-מון, בן טברמון. באו בני עמון ונטלוהו מהדדרי-מון. בא יהושפט ונטלו מבני עמון והיה מונח עד אחז. בא סנחריב ונטלו מאחז. בא חזקיהו ונטלו מסנחריב, והיה מונח עד צדקיהו. באו כשדים ו-נטלוהו מצדקיהו. באו פרסיים ונטלוהו מכשדים. באו יוונים ונטלוהו מפרסיים. באו רומיים ונט-לוהו מיוונים — ועדיין מונח ברומי.

(פסחים קי"ט)

למנוח החכמה

★ ★ ★

תניא, אמר רבי מאיר: כשעמדו ישראל על הים, היו שבטים מתנצחים זה עם זה. זה אומר, אני יורד תחילה לים וזה אומר, אני יורד תחילה לים. מתוך שהיו עומדים וצווחים, קפץ שבטו של בנימין וירד לים תחילה. התחילו שרי יהודה רוג-מים אותם באבנים. לפיכך זכה בנימין הצדיק ו-נעשה אושפיזן לגבורה (לשכינה האלוקית, כלו-מר בית המקדש נבנה בחלקו) שנאמר: „ובין כתפיו שכן".

אמר רבי יהודה לרבי מאיר: „לא כך היה מע-שה, אלא זה אומר אין אני יורד לים תחילה וזה אומר, אין אני יורד תחילה. מתוך שהיו עומדים ונוטלים עצה אלו מאלו, קפץ נחשון בן עמינדב וירד לים תחילה. באותה שעה היה משה מאריך בתפילה. אמר לו הקב"ה: ידידי טובעים בים וא-תה מאריך בתפילה לפני? אמר לפניו: ריבוננו של-עולם, ומה בידי לעשות? אמר לו: „דבר אל בני ישראל ויסעו ואתה הרם את מטך" — לפי-כך זכה יהודה לעשות ממשלה בישראל (כלומר שמלכי בית דוד באו משבט יהודה) שנאמר: „היתה יהודה לקדשו, ישראל לממשלותיו" —

למנוח החכמה

ר' ידידיה דובר-אמת

— סיפור —

ציו הנואשים להגמל ממנה. שאל הצדיק את ידידיה: הלא ידעת שכתוב בתורה „מדבר שקר תרחק“? וכן כתוב „דובר שקרים לא יכון לנגד עיני“?

ידידיה השיב כי הוא יודע כל זה. הוא יודע כי לפי הגמרא שקרנים נמנים על אחת מ-4 הכיתות שאין השכינה שורה עליהם. אולם אין אני יכול לעזור במאומה — אמר לצדיק כשהיאוש מכרסם בליבו, והוא פורץ בבכי מר.

אין דבר שהאדם לא יוכל להתגבר עליו, אם הוא רוצה בכך — ענה הצדיק לידידיה. אם אתה רוצה לחזור בתשובה באמת ובתמים, תתקבל תשובתך ויעזרו לך מן השמים.

אני רוצה לחזור בתשובה באמת ובתמים — אמר ידידיה. על זה ענה לו הצדיק כי אם ידידיה מביטח לעשות כל מה שיאמר לו, הוא יכול לעזור לו. לאחר שדידיה הבטיח, אמר לו הצדיק: קבל על עצמך, כי מלבד לימוד התורה והתפילה שאתה מתפלל, לא תדבר מאומה במשך חמש שנים. אם לא תעמוד בדיבורך ותדבר ולו רק פעם אחת, תהיה אילם למשך חמש שנים. ידידיה לא היסס הרבה וקיבל על עצמו את התנאי וכן את העונש, למקרה שלא יעמוד במבטחו.

לאחר מכן קבע הצדיק לידידיה דרכי לימוד והתנהגות למשך חמש השנים הבאות, בהן אסור יהיה לו לדבר, מלבד לימוד ותפילה.

* * *

ידידיה נסע הביתה. הוא שמר בקפדנות את דברי הצדיק, למד בשקידה ולא דיבר מילה מיותרת. יצרו הרע השיא אותו לא אחת שלא יקיים את דברי הצדיק כל כך בדיקנות. אולם הוא עמד בכל הנסיונות. כך עברו חמישה חודשים.

(המשך בעמוד 11)

עד כשחר ילדותו גילה ידידיה הקטן פשרות נות ותכונות טובות, אולם היתה לו תכונה אחד מאוד לא טובה: הוא נהג לתכל את דבריו כגוזמאות. מה שאמר או סיפר, הוסיף לסיפור המעשה גופך משלו והגזים בצורה איומה. הוריו וקרוביו אהבו להאזין לסיפוריו הילדותיים, אולם סבלו רבות מהפרזותיו, שהפכו אט אט לשקרים גלויים.

מה שהתחיל אצל ידידיה הקטן כהרגל ילדותי, הפך במרוצת השנים לטבע שני, לנהג שידידיה נהגה ממנו בתחילה וסבל ממנו לאחר מכן. הוריו עשו הכל, כדי לגמול אותו מההרגל המגונה, אך לא היה לאל ידם.

משגדל והיה לבחור, הפך ידידיה לשקרן כזה, שאפילו קרוביו לא יכלו לסבול אותו. חבריו התרחקו ממנו והפסיקו לדבר אתו ואילו אחיו ומשפחתו התבישו בו, בגלל תעלולי השקרים שלו.

עתה היה לידידיה די שכל להבין, כי איש אינו רוצה לדבר אתו וכי הסיבה לכך נעוצה בהרגלו לשקר על ימין ועל שמאל. הוא החליט להגמל מ„מחלת“ השקר, אולם לא היה לו די כוח-רצון לשנות את מנהגיו.

* * *

עברו שנים אחדות והנער הפך לעלם שלמד הרבה תורה, אולם מהרגלו הרע לא הצליח עדיין להרפא. כל דיבורו, אפילו כשדיבר בלימוד התורה, כלל בתוכו שקר או גוזמא כלשהי! פעם שמע ידידיה, כי בעיר מסוימת חי צדיק גדול שעוזר לאנשים הפונים אליו במצוקתם. הוא נסע אליו וביקשו לתת לו תרופה, נגד „מחלת השקר“ שלו.

הצדיק בחן את ידיעותיו של ידידיה בתורה. הוא כבר למד אז בשיבה וידע הרבה גמרא ופוסקים. ידידיה סיפר לצדיק על מחלתו ועל מאמ-

זה הקטן גדול יהיה...

אח"ח 1234567

המשפט שנישא ברוח...

הוריו של יעקב איציקסון (חסיד ידוע) גרו בכפר. כאשר גדלה המשפחה, התחילו לבנות לעצמם בית חדש, גדול ורחב ידיים. באותה עת נגזרה גזירת גירוש על יהודי הכפרים, שבאו לגור בהם אחרי תאריך מסויים. אמנם, על משפחת איציקסון לא חלה הגזירה, כי הם גרו שם קודם לכן, אך שכניהם הגויים ניסו להצר את צעדיהם וכאשר ראו, כי הם בונים בית חדש, הלשינו עליהם באוני השלטונות, והמושל ביקש להעמידם למשפט. הם נסעו, כמובן, אל הרבי רש"ב, שאמר כי אין להם ממה לחשוש וכי יכולים להמשיך ולבנות.

כאשר עמד המושל ההוא לנסוע העירה בענין המשפט, הוא תפר לעצמו מעיל חדש, ארוך ומפואר. בבואו לתחנת הרכבת, הוא טייל שם יחד עם מנהל התחנה ורצה לקפוץ על הרכבת, כאשר היא החלה כבר לזוז. ביד אחת הוא החזיק תיק של מסמכים ובאחרת ניסה להיאחז ולעלות בקרון. אולם לפתע נשבה רוח ומעילו הארוך הסתבך בגלגלי הרכבת וכל אבריו התרסקו. גם הניירות שהיו בידו התפזרו וכך בא הקץ למשפט נגד איציקסון...

להר' רפאל הכהן כפר חב"ד
(עפ"י "שמועות וסיפורים")

בשנת תרע"ח (1918) קנו לאדמו"ר רש"ב בית ברוסטוב וחפרו בקרקעית הבית, כדי להכין שם מקוה, אולם מים למקוה לא היו, כי הבית עמד על הר וקשה היה לחפור בעומק, כדי למצוא מים. גם מהנהר לא יכלו להעביר מים, עד עונת הגשמים בחורף, הרבי רצה מאד שתהיה לו מקוה כשרה לראש השנה.

באותה שנה חל ראש השנה בשבת וביום א' וביום חמישי שלפני כן הגיעו כבר אורחים רבים לרוסטוב, לעת ערב, כאשר הרבי ישב עם האורחים הרבים, הוא פנה אל ר' זלקינד פרסיץ, שאף הוא היה בין הבאים וביקשו אותו שייצא לראות, אם עומד לרדת גשם.

ר' זלקינד יצא ומיד חזר והודיע כי השמים בהירים ואין שום ענן באופק, וממילא אין סימן לגשם המתקרב. אחרי זמן-מה שלח אותו הרבי שנית, שילך ויראה אם יורד גשם ושוב חזר כלעזמת שבא ובפיו תשובה שלילית. כך חזר הדבר ונשנה כמה פעמים, עד שחזר בסוף ואמר, כי התחיל לרדת גשם קל. אמר הרבי: זה הקטן, גדול יהיה. ואכן, תוך שעה קלה התחזק הגשם והצליחו למלא את הבור, כנדרש לצורך המקוה.

ר' ידידיה דובר-אמת (המשך מעמ' 10)

כי הוא גרפא לחלוטין ממחלתו הנושנה: מכאן ואילך הוא לא הוציא מפיו דבר שקר. ידידיה עלה במעלות בתורה ויראת שמים ומידות טובות, עד שהפך לאחד הצדיקים של דורו. חבריו לשעבר, שבזמנו נמנעו לדבר איתו, לקטו עתה כל מלה שיצאה מפיו, אותו הגדירו "פה קדוש מפיק מרגליות". הוא נקרא בפי דורו רבי ידידיה דובר אמת ורבה להפיץ תורה ויראת שמים בקרב אחיו היהודים.

פעם אחת, בשעות הבוקר, כאשר התעורר ידידיה משנתו, אולם עדיין היה שוכב במיטתו, נדמה היה לו כי משהו מדבר אליו. הוא שכח לרגע את אזהרת הצדיק ושאל בקול רם: מי זה שם? ברגע זה ממש נאלם דום ומאז היה ידידיה לאילם. בתום 5 שנים, הוא קיבל בחזרה את כושר הדיבור וידע לדבר כאחד האדם. מיותר לאמר

זכור את השבת

אוצר החכמה

הכל כדי להפוך את אמריקה לערש החסידות בזעיר אנפין. הוא כפר בדעה שטענה כי „באמריקה זה בלתי אפשרי“ ואכן הצליח במשך תקופה של עשר שנים — עד הסתלקותו בתש״י — לחולל נפלאות בתחום „יהודי“ אמריקה, הקמת ישיבות, מוסדות תורה, בתי ספר וכו'. השפעתו הקורנת נמשכת גם אחרי הסתלקותו, כאשר ממשיך-דרכו וממלא מקומו, רבי מנחם מ. שניאורסון, עושה רבות למימוש הרעיון.

יום הסתלקותו של הרבי ב' שבט, נחשב כאחד מימי ההילולא החשובים בעולם החסידים.

ת.נ.צ.ב.ה.

י' שבט — תאריך המסמל מסירות נפש

י' שבט הוא יום הסתלקותו של הרבי הקודם לבית ליובאוויטש, האדמו״ר רבי יוסף יצחק שניאורסון זצ״ל. סיפור חייו של הרבי רצופים מסירות נפש ועבודת קודש למען הכלל. בעבודתו זו הוא לא ידע לאות ועל מזבחה הוא נעצר ועונה ברוסיה הסובייטית בתרפ״ז (1927) ואף פסק דין מות הוצא נגדו, ר״ל, ורק התערבות בינלאומית של אישים יהודיים ואף לא-יהודיים הביאה לשחרורו ואיפשרה לו לעזוב את ברית המועצות, יחד עם משפחתו.

מאז הגיעו לארצה״ב, אחרי פרוץ מלחמת העולם השנייה ואחרי כיבוש פולין בידי נאצים, — עשה הרבי

זכרונות הרבי מליובאוויטש

אח״ח 1234567 (המשך מעמוד 4)

ב עת שנשא את נאמו בויכוח, הנאום שגרם להפסקת הדיון, הבחין ר' משה בפניו של אחד המאזינים, שנראו לו כפנים יהודיות. היה זה אדם צעיר, שישב בקרב האורחים רמי-המעלה שהשתתפו בקהל המאזינים של הויכוח. לר' משה לא היה מספיק זמן, כדי להתבונן בפני האיש ובוודאי שלא לשאול עליו, אולם נראה היה בעל-ליל, כי דבריו של הנציג היהודי עשו על המאזין הזה רושם כביר.

מיד בגמר הישיבה נעלם האיש ואיננו. ר' משה

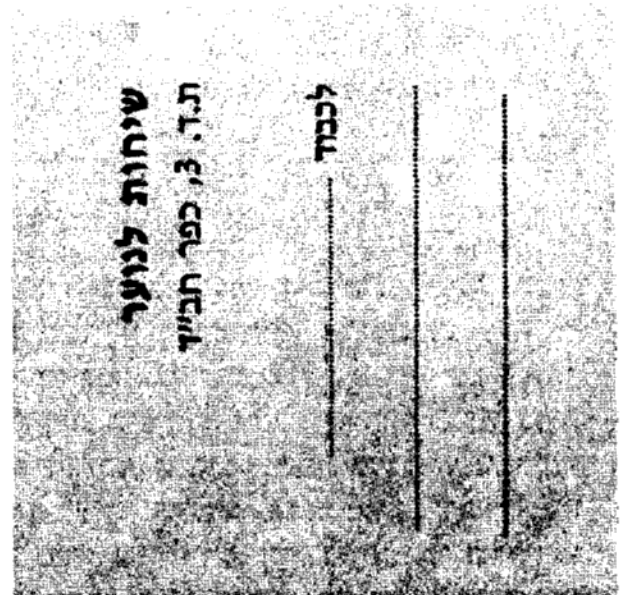
היה סקרן לדעת מיהו האיש, מה מעשיו בין גדולי הוותיקאן ומה הביא אותו לשבת עמם? ר' משה שאל פה, שאל שם, אך לא קיבל תשובה ברורה. הוא החליט לשאול את הקארדינל הממונה על הספריה, אולם הלה אמר לו כי ענין זה הוא סוד כמס ואסור לו לדבר. עליו. תשובה מתחמקת זו סיקרנה את ר' משה עוד יותר והוא הפציר בקארדינל לגלות לו את הסוד.

אחרי כמה ימי היסוסים החליט הקארדינל, בסופו של דבר, לספר לר' משה את הידוע לו על הצעיר היהודי. ובכן, סיפר, הוא מפולין והוא מלומד גדול בכל המדעים. הוא בא לוונציה, כדי ללמוד אסטרונומיה וכן לשמוע שיעורי-דת. נראה כי מטרתו של האברך היתה להכיר את תולדותיהן והתפתחותן של האמונות השונות בעולם, מלבד האמונה היהודית, אותה הוא הכיר היטב, מלימודיו הקודמים. הפרופסור לדתות באוניברסיטת וונציה יעץ לצעיר היהודי, שאם הוא באמת רוצה להכיר את האמונות והדתות השונות — יסע לרומא וילמד בוואטיקן. שם הוא יקבל כל מה שלבו חפץ — הבטיח לו הפרופסור. כוונתו היתה, כמובן, לדחוף את המלומד היהודי הצעיר לזרועותיהם של הכמרים הקנאים בוותיקאן, שכבר „ידאגו“ לו מבחינה גשמית ובעיקר, „רוחנית“.

(עפ״י זכרונות הרבי מליובאוויטש,

(המשך יבוא)

(חלק ב')

כ"ה

שיחות לנוער

אוצר החכמה

המחיר 5.00 ל"י

אדר תש"מ

שנה עשרים וחמש

מן התוכן:

1. המת שזיהה את רוצחו / סיפור
2. נפלאות הטבע / נתיב הכרישים
3. ונהפוך הוא / דברי בדיחותא לפורים
4. זכרונות הרבי מליובאוויטש (5) / להציל נשמה תועה משמד
5. גדולי ישראל / מנשה בן ישראל
6. חסידים מספרים / המדען ששרף את חי-בוריו
7. זכור, אל תשכח

תורגם ללה"ק ע"י מחלקת הוצאת הספרים באה"ק ת"ו, כפר חב"ד יוצא לאור ע"י מרכז לעניני חינוך 770 איסטערן פארקוויי ברוקלין נ.י.

הוצאת ספרים
מרכז לעניני חינוך
מנחם מנדל
הגדולי

המת שזיהה את רוצחו

— סיפור —

אורי חלמסקי

„עצות“, כיצד להעליל על היועץ היהודי ולהפיל-
לו בפת. הודמנות זו לא איחרה לבוא.

הביקור ברחוב היהודי

השניים חשבו ומצאו כי ימי הפורים הממש-
משים ובאים, יהיו מתאימים ביותר לביצוע תכ-
ניתם השטנית. לפי תכניתם עמדו להמיט שו-
אה לא רק על היועץ היהודי השנוא, כי אם
על כל היהודים החיים תחת שלטונו של מלך
תימן.

ויהי היום והנסיך יצא לרכיבה, בלוויית שני
שומרי ראשו. אותו היום פורים היה וכשהנסיך
רצה לפנות ערב, לחזור לארמון המלכותי, הצי-
עו שומרי ראשו לסור קודם לרחוב היהודי¹²³⁴⁵⁶⁷
ולראות כיצד הם חוגגים. „הנה חג ליהודים
היום“ — אמרו שני הנוכלים לנסיך בעזרמה —
„חג הנקרא אצלם החג המתוק, בו הם מכינים
סוכריות ו„דברים טובים“ ועושים שמח. הבה
ניגש ונבקר בבית הכנסת שלהם, שם נוכל
לראות כיצד הם מתפללים ומבלים בצוותא. הם
וודאי ישמחו, כי יורש העצר מתעניין בהם ובא
לבקרם“.

ההצעה מצאה חן בעיני הנסיך ושלושתם פת-
חו בדהרה לעבר הרובע היהודי, בהגיעם לשערי
בית הכנסת, עצרו את הסוסים והסתכלו סביבו-
תם. השמועה על הביקור הבלתי צפוי התפשטה
במהירות הבזק וכל היהודים ובראשם ה„חכם“
(הרב אצל יהודי תימן קרוי „חכם“) ויועצו
היהודי של המלך, יצאו לקבל את פני האורח.

רצח במעטפה החשכה

שני המשרתים קפצו מעל סוסיהם וניגשו אל
הנסיך, לעזור לו, כביכול, לרדת מהסוס. אחד
מהם שלף בשעת מעשה את חרב הנסיך מגדנה
והחזיקה עם חודה כלפי מעלה. השני „עזר“
לנסיך לקפוץ מעל הסוס ועשה זאת בצורה
כוז, שהנסיך האומלל קפץ על חרבו ונדקר
למוות.

פני הרבה-הרבה שנים ישב בצאנצה, בירת
תימן, מלך שלכוחו ועושרו יצא שם בכל
העולם. למלך זה היה בן יחיד, אותו אהב יותר
מכל. הנסיך הצעיר היה עלם נאה-מראה וגם
פיקח ומי שראה אותו פעם אחת, לא שכח אותו
עד מהרה.

משגדל הנסיך, הפקיד המלך את הטיפול בו
בידי שני משרתים, עליהם הוטל לשמור על
הנסיך, לשרתו ולמלא כל מאוויו. מדי יום ביו-
מו נוהג היה הנסיך לצאת לטיול, רכוב על סוסו
הערבי האציל, ושני משרתיו מלווים אותו. כל
מי שראה את הנסיך הצעיר השתומם למראה
יופי כזה וכל אם ייחלה שבנה יהיה, ולו רק
במעט, דומה לנסיך המהולל.

גם בקרב יהודי תימן היה הנסיך אהוב עד
מאוד, על היותו בעל מידות תרומיות וידידותי
כלפי היהודים.

היועץ היהודי מעורר קינאה

למלך תימן היה יועץ יהודי, שהשפעתו על
המלך הייתה גדולה כל כך, עד שנחשב, באופן
בלתי רשמי אומנם, למשנה-למלך. יועץ זה היה
חכם גדול והמלך העריך אותו מאוד.

אולם, כמו תמיד, עוררו הצלחתו של היועץ
היהודי והיותו יד ימינו של המלך, מורת-רוח
וקנאה בקרב אנשי החצר ושרי המלוכה. ככל
שהמלך העריכו יותר ויותר והפקיד בידיהם את
עניני המדינה החשובים, באותה מידה גדלה
הקינאה שהפכה לשינאה כבושה וחורשת מזי-
מות. ביותר קינאו ביועץ היהודי שני שומרי
הראש של הנסיך הצעיר. הם רגזו בשחף-קצף,
בזכרם כי כשהם יוצאים עם הנסיך, כל העיניים
תלויות באציל הצעיר ואילו אליהם איש אינו
שם לב. לעומת זאת נותנים כולם כבוד ויקר
ומשנה למלך היהודי, למרות היותו נחשב בעי-
ני המוסלמים כ„בלתי מאמין“, על כי בתור יהו-
די אין הוא מאמין במוחמד.

מיום ליום גברה שינאת השניים והם חיפשו

למלך היהודי, שגדולתו תבוא עתה לידי סוף מר.

מאידך, שררה ברובע היהודי, אורית תשעה באב. כולם צמו ותפילותיהם החמות, בהם ביק-¹²³⁴⁵⁶⁷ שו קריעת רוע הגזירה, בקעו את כל הרקיעים והגיעו עד כסא הכבוד.

ביום השלישי גברו התפילות. כל הגברים ישבו בבית הכנסת, בכו ואמרו תהילים בלי הרף. גם עזרת הנשים היתה מלאה עד אפס מקום ומפעם לפעם שמעו קול בכי חנוק. פתאום נענה ילד קטן ואמר לאמא שלו: „אמא, השם יתברך שמע תפילתינו... עכשיו תני לי לאכול כי אני מת מרעב...”

אמו של הילד גודעזעה: „מה אתה מדבר, בני? — אמרה — „הלא ידעת מה שה„חכם” אמר, שעל כולנו לצום עד שה’ ישלח ישועה, או שנמות כולנו יחד בעודנו צמים ומתענים...” אולם הילד לא שמע מה שאמו מדברת אליו ולא הפסיק לדרוש לאכול, בטענו כי ה’ שמע את תפילת הקהילה וישלח ישועה במהרה. האם שלא ידעה מה לעשות, לקחה את הילד אל ה„חכם”, בפניו חזר הילד וטען את אותם הדברים שאמר קודם לאמו.

„פסוק לי פסוקך” — אמר ה„חכם” אל הילד — „אמור נא לי מה למדת היום בחדר?” — והילד ענה מניה וביה: „מפי עוללים ויונקים יסדת עוז, להשבית אויב ומתנקם”. והוא הוסיף ואמר ל„חכם”: „קחו נא אותי אל המלך. ואני בעזרת השם, אגלה שם את הרוצח האמיתי!”

המת מצביע על הרוצחים!

הלבישו לילד את בגדי השבת שלו והוא הובא לארמון המלוכה, בלוויית ה„חכם” ומשנה למלך היהודי. שם חיכה להם המלך, הוא רצה תשובה עוד לפני בוא השמש.

מלך תימן שישב על כס מלכותו, היה מוקף בשריו ויועציו. הם באו כולם לחלוק את הכבוד האחרון לנסיך המת, שגופתו היתה מונחת בארון זהב במרכז החדר.

משנכנס הילד, יחד עם מלווי, הוא קד קידה עמוקה והמלך הרשה לו לדבר.

„הוד מלכותך” — קרא הילד באומץ — „אלוקינו בחר בי כשליח, לגלות לך את רוצחי (המשך בעמוד 6)

בחשיכה שירדה בינתיים, לא ראה איש בדיוק מה התרחש, עד שראו את הנסיך שוכב על הארץ מתבוסס בדמו, שניתז על שערי בית הכנסת...

שני המשרתים, שתכניתם השטנית הצליחה עתה במלואה, הקימו קול צעקה כי היהודים רצחו את הנסיך. הם השאירו את גופת הנסיך ליד בית הכנסת ומיהרו כחץ מקשת לארמון המלכותי כדי לבשר את הבשורה שהיהודים רצ-חו את בן המלך וכי הם עשו זאת בחגם פורים, אותו הם חוגגים לזכר ניצחונם על הפרסים!...^{אוצר החכמה}

סכנת כליה על הרובע היהודי

המלך נחרד למשמע אוזניו. הוא ציוה על הצבא להקיף את הרובע היהודי, אין יוצא ואין בא, עד שיציא את פסק דינם על הרצח המז-ריד.

החלטת המלך היתה אכזרית: הוא הודיע כי אם היהודים לא ימסרו את הרוצחים תוך 3 ימים, הוא יצווה להצית את הרובע היהודי מארבעה קצוותיו ולשרוף חיים את כל היהו-דים.

שמחת החג של היהודים הושבתה ואת מקו-מה תפסה החרדה. האם יממש המלך את איומו? ה„חכם”, מנהיג העדה, גזר כי בשלושת הימים הבאים יצומו כל אנשי העדה, אנשים נשים וטף ויתפללו לה’ כדי לבקש את ישועתו.

משנה המלך היהודי פנה אל המלך וניסה לשכנע אותו, כמה חסרת שחר היא עלילת הדם ששונאי היהודים העלילו. הוא הסביר כי אצל היהודים נשמר הצו של „לא תרצח” בקפדנות. ומלבד זאת, הרי הנסיך המנוח היה כה אהוב עליהם. אולם המלך לא רצה אפילו לשמוע או-תו. הוא אמר כי גם למשנה-למלך יהיה אותו הסוף המר, כמו לאחיו היהודים, אלא אם כן ימסרו לו את הרוצח תוך שלושה ימים.

„מפי עוללים ויונקים...”

בארמון המלכותי הורגשה אוירת אבל על מות נסיך הכתר. שרי המלוכה ונכבדים אחרים באו בזה אחר זה אל המלך, כדי להביע רגשי תחנונים. למראית העין הם הצטערו על מות הנסיך האהוב, אולם למעשה שמחו לאידם של היהודים וביחוד שחקו למשבתו של המשנה-

נפלאות הטבע

נתיב הכרישים

לות, למרות שאנו אומרים כי כל אדם הוא „עולם מלא“.

בימי מלחמת העולם השנייה, כאשר אניות טובעו בים ומטוסים הופלו מעל לימים והניצולים ניטלטלו ימים רבים בים, בסירות הצלה או ספינות קטנטנות — הם גאלצו לא אחת להתמודד עם תאוות הטרף של להקות כרישים גדולי לות, שהתגפלו עליהם. דבר זה עודד עריכת מחקרים על דרכי ההתגוננות מפני התקפות כרישים ובד בבד עם זה גם הקרו את אורח חייהם של הדגים הענקיים הללו. אולם עד היום עדיין חסרים פרטים רבים, שיכלו לשפוך אור על תעלומת חייהם וקיומם של הכרישים ואף זאת לא יודעים, כמה זמן הם מאריכים ימים...

שורות אחדות של שיניים חדות

כרישים חיים כמעט בכל שבעת האוקיינוסים, אך בעיקר במים שבאיזורים החמים. גופם מאורך ועגול, אולם למרות גופם הענקי, אין להם שלד מעצמות, אלא מסחוס. יש להם עור עבה ונוקשה, המכוסה בקליפה מקושקשת, הנראה והמורגש כמו נייר-זכוכית.

פיו של הכריש נפער בחלק התחתון של ראשו, בניגוד למיני דגים אחרים, שהפה שלהם בולט. פעם חשבו, שכדי לנגוס בקרבנו, חייב הכריש להתהפך על גבו. אולם אין זה כך. מדוע פיו של הכריש שונה משל דגים אחרים — איש אינו יודע. למיני כרישים אחדים יש שורת אחדות של שיניים ארוכות וחדות. וכאשר שן אחת גופלת — מיד צומחת במקומה אחרת. הזימים, אשר באמצעותם הדגים נושמים —

הפעם, לכבוד מזל אדר, שהוא דגים, כידוע, מייחדים אנו את שיחתנו החודשית, המסורתית, על הדג הגדול ביותר בעולם, הלא הוא הכריש. מאז שהאדם החל להפליג בימים ופגש במסעותיו את הכרישים הענקיים, הלכו הללו עליו אימים ונפוצו סיפורים ואגדות, לפיהם הכרישים הם זוללי-אדם מסוכנים.

זה אמנם נכון, אולם רק בחלקו, לא כל הכרישים מסוכנים כל כך. בעולם של ימינו ידועים כ-250 מיני כרישים, המהווים יחד משפחה גדולה ומסועפת, אולם רק תשעה סוגים מהם מהווים סכנה לשלום האדם הפוגש בהם. ביניהם מבחינים ב„ענק המים“, ב„כריש הנמר“, „כריש הלימון“, „הכריש הכחול“, „ראש הפטיש“ ועוד. מלבדם יש עוד אחדים, החשודים בכך שהם נוהגים מינהג קאניבלים, אולם כאשר מופיע כריש ליד חוף הים, אין כל אפשרות לבדוק בציציות, כדי לקבוע לאיזה מין הוא שייך. ממילא זהירות היא מחויבת המציאות ומיד מושמעת הקריאה: „זהירות, כרישים!“ שלש-מעה ממהרים כל השחיינים לצאת מן המים.

300 קרבנות בשנה

על אף כל הזהירות, טורפים הכרישים ליד חופי ארה"ב בין 40 ל-300 קרבנות מידי שנה, כולל את אלה שנפצעו, איבדו יד או רגל, או שהכריש נגס בהם „ביס“ הגון. בהשוואה למספר הנספים באסונות אחרים, ר"ל, כגון נפגעי ברק (בארה"ב: 150 בשנה, מלבד הפצועים) ואפילו תאונות דרכים „פשוטות“ — הרי שמספר קרבנותיהם של הכרישים אינו עשוי לעורר התפע-

לעתים מגיע גם ל-30 ואפילו 50 רגל. הוא אוכל את אותה „דיאטה“, כמו קרובו הגדול, הכריש-לוייתן, ומשום כך הם לא מהווים סכנה לבני אדם.

הכריש המפוכן ביותר לאדם

השלישי בגודלו, אך הראשון בסכנתו לבני אדם, הוא הכריש „הגדול, הלבן“, או „הענק הלבן“. זהו כריש שאורכו הממוצע הוא 18 רגל, אולם לעתים הוא מגיע לאורך כפול (12 מטר). הוא הזלזלן הגדול ביותר בין כל הכרישים והאחר-ראי למרבית הקרבנות שנופלים טרף לכרישים בחלקי העולם השונים. הוא מצוי הן במים החיים והן בימים הקרים יותר ותיאבוננו אינו יודע שבע. לא אחת מצאו בבטנו של כריש כזה „אריה ים“ במשקל של 100 פונט (כ-50 ק"ג) ובבטנו של אחר כריש באורך של שני מטר, אותו הוא בלע על כרעיו ועל קרבנו...

בצד השני של המיתר, מצויים כרישים קטנים, בגודל של חצי רגל (15 ס"מ) שאחדים מהם נתגלו ונשבו ליד הפיליפינים.

בחלקי העולם השונים התפתחה תעשייה ענפה של ציד כרישים למטרות תעשיות. מפעלים כאלה מצויים בנורווגיה, פלורידה, על חופי האוקיינוס השקט ובאיים אחדים. מראשו של הכריש מפיקים חומר המשמש לדבק; מבשרו עושים דשנים, אך יש כרישים מסויימים, שבשרם משמש גם למאכל אדם (כמובן לא ליהודים), אחרי שמולחים אותם ושולחים אותם למדינות שונות באפריקה. מעורו של הכריש מעבדים חומר לתעשיית הנעליים, תיקייד וכו'. בשנים עברו היו מייצרים וויטמינים מהכבד של הכריש, אולם באחרונה מפיקים את כל הוויטמינים באורח מלאכותי.

„תינוקות“ בלתי תלויים

מינים אחדים של כרישים מתרבים על ידי הטלת ביצים ואילו אחרים — והם הרוב — מולידים יצורים חיים. אלה שמטילים ביצים, עוטפים אותם בשקיק אלסטי עבה, הנקשר בחוטים לצמחייה התת-מימית, או לסלעים. אלה שמולידים שרצים חיים, מתרבים בקצב של מ-5 ועד ששים כרישונים קטנים ב,מכה

נמצאים משני צידי ראשו של הכריש והם נראים, כמו חתכים בעור. במקום זים בכל צד, יש לכרישים בין 5 ל-7 זימים. זנבו של זכר-ריש סדוק, החלק העליון ארוך מזה התחתון והוא בולט מעל פני המים.

הכרישים שחיינים מצויינים ואינם מתעייפים בשחייה ארוכה. בעצם, אין להם כל ברירה: הם מוכרחים לשחות כל הזמן, כי אילו נעצרו, היו טובעים במים. הסיבה לכך נעוצה בעובדה, כי בניגוד לדגים האחרים, שיש בבטנם מעין שלפוחית, המסייעת בידם לרחף על פני המים, הרי שלכרישים אין שלפוחית כזו ולכן הם מוכרחים תמיד לנוע, כדי לא לשקוע במים.

לעתים קרובות מאד רואים להקה שלמה של כרישים מזדנבים אחרי אניה, ימים רבים ועטים על הפסולת הנזרקת מתוכה לים. הכרישים חיים בים לזול הרבה, כדי לקיים את גופם הגדול וממילא הם תמיד רעבים ופראים.

ה„עוג“ של עולם הדגים

הכריש הגדול ביותר וממילא הדג הגדול ביותר בעולם, הוא מה שנקרא „כריש-הלווייתן“. אנו יודעים כי הלווייתן אינו דג, אלא בעל-חי ממשפחת היונקים, החי בים. אולם „כריש-הלווייתן“ הוא כן דג וזכה לשמו בגלל מימדיו הענקיים.

ענק זה, שהוא מעין „עוג מלך הבשן“ של עולם הדגים, מגיע עד 60 רגל (כ-20 מטר) אורך ולמשקל של 120 אלף פונט (פונט אחד — כחצי ק"ג). עובי עורו מגיע לכ-12 ס"מ וצבעו חום כהה, או אפור, עם כתמים בהירים. בטנו של כריש-הלווייתן, היינו החלק התחתון של גופו הוא לבן. יש לו שיניים קטנות, חדות, המסודרות ב-310 (!) שורות, סך הכל של 3600 שן בכל לסת. מעניין כי דווקא עמק זה גיוון על יצורים קטנים, כגון דגי סרדין, וכו'. הוא מצוי בעיקר בימים החמים, באיזורים הטרופיים. השני בגודלו בממלכת הכרישים, הוא זה שקרוי „הכריש המתחמם“. הוא זכה לשמו המוזר בשל העובדה, שהוא אוהב לשכב על החוף ולהשתזף בשמש. נבין זאת, כאשר נדע כי כריש זה, שלא כשאר אחיו לגזע, מצוי דווקא במימי הצפון הקרים. אורכו כ-25 רגל, אך

בתרגומים מסויימים), כי הרי הלוחיתן אינו דג כלל.

בכל אופן מדגים לנו ספר יונה מוסר השכל עמוק וככל שמתעמקים בו יותר, מבינים את נפלאותיה של ההשגחה האלוקית, שדואג ומשגיח על כל יצור, מקרני ראמים ועד ביצי כינים, בים, ביבשה ובאוויר. יתר על כן, חודש אדר, שמזלו דגים, מזביר לנו את העובדה שהיהודים נמשלו לדגים במובנים רבים. טבעו של הדג שהוא יכול לחיות רק במים ואין הוא מסוגל לשנות את טבעו. והרי, מה שהמים עבור הדגים, זהו התורה והמצוות עבורנו, יהודים. אין לנו יכולים לחיות בלעדיתה. זאת ועוד: כמו שהדגים אין כוחם אלא בפה, כי הרי אין להם ידיים או רגליים, והוא גם נתפס בפיו, על ידי חכה — כך, אומרים חז"ל, הדבר גם לגבי היהודים: אין כוחנו אלא בפה, בלימוד התורה ובתפילה יום-יומית. כוחו של עשוי, לעומת זאת, הוא בידיו (,,הידיים ידי עשוי") אבל כוחו של יעקב בפה: ,,הקול קול יעקב". ולידי עשוי אין שליטה, כל זמן שקולו של יעקב נשמע בבתי כנסיות ובתי מדרשות...

אחת", תלוי לפי המין. הילודים הרכים — בין אם הם בקעו מביצים, או נולדו חיים — מצויים דים מהרגע הראשון בכל הכלים והחושים הדרושים לקיומם ואינם תלויים בהוריהם אפילו לרגע אחד.

כאשר מדברים על כרישי הענק, נזכרים בלי משים בסיפור על אודות יונה הנביא, כפי שמסופר בתנ"ך. יונה בן אמיטי לא רצה לבצע את השליחות האלוקית שהוטלה עליו, ללכת לעיר נינוה ולהחזיר את תושביה בתשובה. הוא הלך לעיר הנמל יפו, ירד בספינה והתכונן, לברוח" תרשישה. הסיפור ידוע: סערה גדולה בים, המלחים הנפחדים מטילים את יונה הימה, לפי עצתו ובקשתו ודג גדול שה' זימן למקום, בלע אותו. יונה, בילה" שלושה ימים ושלושה לילות, במעי הדגה" ואחר כך החל להתפלל, עד שהדג הקיא אותו ליבשה. או אז הוא הלך וביצע את השליחות שהוטלה עליו והחזיר את אנשי נינוה בתשובה.

הזכרנו זאת כאן דרך אגב, לאחר שלא מן הנמנע, כי הדג הגדול שבלע את יונה, היה כריש ענק, אך בשום אופן לא לווייתן, (כפי שמתואר

,,חזור למנוחתך" — אמר הילד לנסיך המת. ומשלוש האותיות נעלמה האות א ונשארו שתי האותיות מ-ת...

שני המשרתים נפלו לפני המלך והתוודו כי הם שרצחו את הנסיך, ברצותם להעליל על היהודים. הם ביקשו רחמים, אולם כשם שהם לא ריחמו על הנסיך הצעיר ועל היהודים החפים מפשע, לא ריחם עליהם המלך וציוה לתלות אותם מיד.

,,ליהודים"

יהודי תימן נהגו מאז לערוך מדי שנה, שמחה ויום טוב למחרת הפורים (כדי לא לערב שמחה בשמחה) לזכר הישועה, שהשם יתברך שלח לעם בצר להם, באמצעות הילד המספלא. והילד גדל ונהיה לצדיק גדול ונבחר לאחר מכן כ,,חכם" של יהודי תימן.

המת שזיהה את רוצחו —

(המשך מעמוד 3)

הנסיך האהוב ולהציל את אחי החפים מכל פשע..."

באומרו זאת, הוא ניגש אל הארון, בו היתה גופת הנסיך. מכיסו הוציא חתיכת קלף, עליה היו רשומות 3 אותיות א-מ-ת. את הקלף הניח על מצחו של המת.

עתה קרה משהו שהקפיא את הדם בעורקי כל הנוכחים במעמד. הנסיך המת הזדעזע, קם והתישב בתוך ארון המתים!!

,,אמור את האמת, מי רצח אותך?" — שאל הילד את הנסיך, כשארשת של בטחון נסוכה על פניו.

והמת הושיט את ידו והצביע על שני שומרי ראשו, שעמדו בן הנוכחים ורעדו מפחד.

דברי בריחותא לפורים...

איפה מרומז בתורה כי בשעה ששומעים את שם המן במגילה צריך לחבוט, או כפי ש-
אומרים בלשון עממית, "להכות את המן"?
בפסוק: "והיה אם בן הכות הרשע". סופי
האותיות של שלוש המילים הראשונות — המן.

★

היה היה פעם יהודי שלא עשה סוד מכך כי
אוהב הוא את, "הטיפה המרה". אולם ללכת סתם
ולהשתכר, הרי אין זה מנהג יהודי. מילא בפור-
ים, הרי מצוה לשנות, "עד דלא ידע", אולם
היהודי שלנו נוהג היה להתחיל במצוה כבר
מראש חודש אדר. כאשר נשאל, מה הסיבה
להידורו במצוה זו, ענה:

"ראו נא, ראו!" — אמר — "אני אסביר
לכם. וכי מה סבורים אתם, היה איכפת להמן
כל כך להשמיד ולהרוג ולאבד את כל היהודים,
טף ונשים וכו' ביום אחד ויחד? כל כך לא
היתה, "עבודה" זו של השמדת היהודים לפי
רוחו, שרצה להיפטר ממנה ביום אחד? ומה
היה איכפת לו, לאותו רשע, אם, "מלאכה" כב-
דה זו היתה מתחילה כבר מראש חודש אדר,
למשל?"

אינכם יודעים, אה? אני אסביר לכם. האמת
היא שהמן הרשע חשש שתכנינו לא תצליח
והוא יפול בפת, אותו טמן ליהודים. הוא ידע כי
במקרה כזה יקבעו היהודים חג לדורות לזכר
הצלתם ומפלתו הוא.

מה עשה אותו רשע? קבע את תוכניתו השט-
נית ליום אחד, כי עינו היתה צרה בכך, שהיה-
דים יחוגו כבר מראש חודש אדר, במקרה שידם
תהיה על העליונה.

שואל אני אתכם, יהודים, אני שיודע מהסוד
הזה, מדוע אנהג לפי מחשבת הבליעל של המן
ואחוג רק יום אחד. אני באמת חוגג כל החודש,
כדי להכעיס את המן..."

ב פורים אנו ערשים שמח. אוכלים פעודה
דשנה, לוקחים קצת "משקה", מתהפשים,
שחקנים חובכים מציגים, "חוכמות" ישנות-חד-
שות, בוחרים, "רב של פורים" והוא אומר דברי
תורה מתובלים במילי דבריחותא. בקיצור:
"שמח".

הנהגותיו

כיצד מרשים אנו לעצמנו בפורים שחוק,
קלות ראש וליצנות? התשובה היא מה שחז"ל
אמרו בגמרא: כל ליצנות אסורה, מלבד ליצ-
נות של עבודה-זרה. על טפשותם של עובדי
עבודה-זרה מותר לנו לשחוק ולשים אותם
ללעג ולקלס. אם כן, הרי המן רצה לעשות
מעצמו אליל וביקש שכולם יכרעו וישתחו לו.
על כן, מותר לנו לעשות צחוק ממנו, בבחינת
"ליצנותא דעבודה זרה".

להלן קטעים אחדים מהאוצר הגדול של "חכ-
מות פורים". נקוה שתיהנו מהם.

★

שאלה: מדוע אין אומרים קדיש אחרי קריאת
המגילה?

תשובה: בגלל שהמן לא השאיר אחריו
"קדיש" (כי כל בניו נתלו יחד איתו).

★

שאלה: לפי המדרש נתלו עשרה בני המן,
על כי יעצו לאביהם לשחד את אחשוורוש
בעשרת אלפי ככר כסף, כדי להביא כליה על
על מרדכי ועל יהודי פרס. ומכאן נשאלת השא-
לה: מילא, יתר שמונת הבנים, אבל איזה
"בעל יועץ" יכול היה להיות ויזתא, הידוע
כטיפש מטופש? ועוד, מה לדלפון העני המרוד,
אצל עסק פיננסי של 10 אלפי ככר כסף?

אולם התשובה היא, כי ברגע שהמזובר בע-
שיית צרות ליהודים, נעשה ויזתא, "חכם" גדול
וגם דלפון הופך למומחה לענייני כספים...

★

להציל נשמה תועה משמד

(המשך מגליון מרחשון תש"מ)

דינלים מאידך, אלא יציגו נגדו קארדינל אחד שיתווכח אתו ושניהם אמורים לבחור בשלישי שיהיה המכריע ביניהם. כנראה, שראשי הכמורה נוכחו לדעת, כי העוול שב-30 נגד אחד, הוא יותר מדאי, אפילו לפי מושגי ה"צדק" שלהם...

בינתיים זכה ר' משה לזמן המיוחל: לפניו שבועיים עד לחידוש הוויכוח והוא יכול להקדיש זמן זה לשכנוע הצעיר היהודי לחזור בו מדרכו המסוכנת.

הלך איפוא ר' משה פוזן אל הקארדינל הממונה על הספריה, וביקשו להכיר לו את האברך הפולני. הלה סירב תחילה, באומרו כי הדבר מסוכן למדי. הוותיקאן שורץ מרגלי-חרש התוקע עים אפם לכל דבר והוא חושש לגלות לר' משה את זהות האברך. אולם הוא נאות לבסוף למסור לר' משה כמה פרטים, שיוכלו לסייע לו במשימה שנטל על עצמו. הוא סיפר לו, כי האברך הלז הולך פעם ביום לבית מדרש מסוים כדי להתפלל ואף מבקר פעם ביום במסעדה יהודית, המשמשת גם אכסניה ליהודים הבאים לרומא.

ביודעו את הפרטים האלה, יכול היה ר' משה לסבב את הענינים כך, שיוכל לפגוש את האברך בלי משים, באחד משני המקומות הנזכרים, כאשר כלפי חוץ ייראה, כאילו הוא פגש אותו במקרה, שלא למטרה מסוימת.

★

ל אחר מחשבה מעמיקה ותכנון מדוקדק, החליט ר' משה לעבור לגור לאותה אכסניה, שבה נהג הצעיר היהודי לבוא לאכול מידי יום. בעל האכסניה הציג את ר' משה בפני כל האורחים וגם אלה שהיו באים לאכול שם, כולל (המשך בעמוד 10)

ה צעיר היהודי מפולין קיבל איפוא את עצת הפרופסור ועתה הוא יושב ברומא כבר חצי שנה לומד בהתמדה את לימודי הדת, מבלי לחוש בסכנה האורבת לנשמתו מצד צידי הנשמות של הוותיקאן.

בתחילה — סיפר הקארדינל-ספרן לר' משה מפוזן — שמר האברך הפולני בקפידה על עניני היהדות. אולם לאט-לאט הוא החל לוותר על ענינים שונים. הוא עדיין שומר שבת וכשרות, אולם הוא כבר תחת השפעת מוריו הקתולים, התולים תקוות בכך, שעד מהרה ישכנעו אותו בצידקת הנצרות ויצליחו להוביל אותו לשמד. אולם, כל זמן שהוא לא החליט עדיין סופית וניצב למעשה על פרשת דרכים, ביקשו הקארדינלים לשמור את ענינו בסוד, כדי שאף אחד לא יוכל להשפיע עליו בכיוון הנגדי.

כאשר שמע זאת, נדרך ר' משה וחש כי חובה עליו לעשות משהו, כדי להציל את האברך מציפורני השמד. קודם לכן כבר הצטער על כך שנוהג היה לבקר בספריית הוותיקאן, דבר שגרם לכך שיוזמן לוויכוח האומלל עם הקארדינלים, אולם עתה שמח, כי ראה בכך השגחה פרטית. הרי הודות לכך נודע לו על האברך היהודי שזקוק לעזרה מיידית.

אולם, כיצד הוא יוכל להציל את האברך מציפורני השמד? מה עליו לעשות? כיצד יעשה אתו הכרה? ר' משה לא ידע, כיצד לגשת למשימה הכבדה, שנראתה לו קשה במיוחד: לשכנע את האברך, כי הדרך שהוא הולך בה, רצופה חתחתים. וחץ מזה, הכל תלוי עתה בהחלטת הקארדינלים, לגבי המשך הוויכוח.

[מח"ס 1234567]

★

ע ברו ימים אחדים ולר' משה הודיעו, כי הוויכוח נדחה בשבועיים. כאשר יתחדש, שוב לא יתנהל בין ר' משה מצד אחד ושלושים קאר-

מנשה בן ישראל

אוצר החכמה

אח"ח 1234567

ומחוז, והצביע על טעותיהם וסילופיהם המכור-נים.

כן חיבר קונטרסים אחדים ובהם הגן על עיקרי האמונה היהודית, כמו האמונה בתחיית המתים, גן עדן, גיהנום וכו'. כל זה כלול בספרו הנקרא „נשמת חיים“. ידיעותיו המעמיקות בקבלה, סייעו לו בהעמקת האמונה בביאת המשיח.

*

מצבו הכלכלי הבלתי מבוסס אילץ את מנשה בן ישראל להפנות את מרצו — לפחות באופן זמני — להתעסקות גשמית ולשלוח את ידו בעסקים.

הוא ייסד את בית הדפוס העברי הראשון בהולנד והיה אבי המסורת המפוארת של מדפיסי אמשטרדם, שם ראו אור במרוצת הזמן ההוצאות המעולות ביותר של התנ"ך, התלמוד וספרי קודש אחרים. אם כי במשך הזמן הפך בית הדפוס לעסק מכניס, לא סיפק בימי מנשה בן ישראל פרנסה לו ולמשפחתו. על כן הוא תכנן להגר לבראזיל ולמצוא מולדת חדשה, בחלק בלתי ידוע זה של העולם. אולם ברגע האחרון הכירו יהודי אמשטרדם את מלוא ערכו של ענק זה היושב בתוכם ולא נתנו לו ללכת. בהנהלת האנוסים אברהם וישראל פריארה, שהיו אמידים, יסדו יהודי העיר קרנות מהן ניתנה תמיכה כספית קבועה למשנה בן ישראל ומשפחתו. „השקעה“ זו של יהודי הולנד השתלמה להם יפה-יפה, משזכה מנשה לתואר של דובר היתר-דים בפני „החלונות הגבוהים“. הוא ניצל את ידידותה של מלכת שוודיה כדי לשכנעה לפתוח את מדינות סקנדינביה בפני אלפי פליטים יהודיים, שנדדו ממדינה למדינה מבלי שיונח להם להתישב במקום מסוים, כשהם נתונים לחסדי שליטים חומדי בצע. הוא כמעט והצליח במשי-

מנשה בן ישראל נמנה עם הדמויות הגדולות של יהדות ספרד, שבאו בשעתם להורג לנד ופתחו עולם חדש, בפני מספר גדול של פליטים יהודיים, שנמלטו ממרתפי העינויים של האינקוויזיציה „הקדושה“ ומרדיפות אחרות, שהיו תופעות-לוואי אופיניות לתקופת ימי הביניים.

אביו ניצל שלוש פעמים ממות בטוח בליסבון, בירת פורטוגל. הוא בא לאמשטרדם שבור ורצוצץ ומבלי שהיה בכיסו פרוטה, החל לבנות לעצמו ומשפחתו חיים חדשים.

בנו, מנשה, שעתיד היה למלא תפקיד מרכזי בחיי היהדות הספרדית, הן כמחבר ספרי קודש והן כדובר עמו — קיבל את החינוך הטוב ביותר שנוכל לתאר לעצמנו. הוא למד אצל החכם יצחק עוזיאל, בישיבתו באמשטרדם והצטיין בידיעותיו בתלמוד ובתנ"ך. בגיל צעיר מאוד, בהיותו אך כבן 18, הוזמן לישיבות הועדה הרבנית של אמשטרדם שמנתה ארבעה חברים. כנואם מחונן, בעל השכלה גבוהה ובקי במכמני התרבות האירופית, הפך מנשה עד מהרה לנומטיף, שהיה מבוקש במרכזים החדשים של היהדות הספרדית.

שמעו כמלומד „היודע את הכל“, יצא הרחק מגבולות הולנד ומדענים גדולים מכל חלקי חבל ביקשו את עצתו וידידותו. קריסטינה מלכת שוודיה (בתו של גוסטב אדולף), הצייר המפורסם רמברנדט, המדינאי והוגה הדעות הוגו גרויטאוס ועוד, נמנו עם ידידיו והתכתבו אתו בקביעות.

אולם על אף ידיעותיו הרחבות בחכמות החיצוניות, הקדיש מנשה בן ישראל את רוב זמנו ללימוד התורה ולהגנת התנ"ך מפני התקפות מבקריו. כקרובו הרחוק, רבי יצחק אברבנאל, חיבר גם מנשה בן ישראל ספר בן ארבעה כרכים ובו הדף את התקפות מבקרי המקרא, מבית

מתו, כאשר המלכה קריסטינה התפטרה ועל כס המלכות ישב מלך אחר.

אולם מנשה בן ישראל לא וויתר על תכניותיו למצוא לחסרי מולדת מקום בו יוכלו לחיות בשלווה, מבלי שיוטרדו או יצטרכו לוותר על אמונת אבותיהם. מעתה הוא ריכז את מאמציו לעבר בריטניה הגדולה, שם הגיעו עתה הפורייטנים לשלטון והראו יחס ידידותי כלפי היהודים. הזמן היה עתה בשל לחזרת היהודים לבריטניה, ממנה גורשו בשנת ה"א נ' (1290).

בשנת ה' ת"י שלח מנשה בן ישראל פטיציה (איגרת) לפרלמנט האנגלי, בה דרש להכיר רשמית בזכות היהודים לחזור לבריטניה. הוא גם ביקש רשיון לבקר בבריטניה ולהגן שם באופן אישי על עניני היהודים, רשיון זה הובטח לו, לאחר שאוליבר קרומוול, המדינאי הבריטי הדגול, התייחס אליו באהדה רבה. אולם מעשי האיבה שפרצו בינתיים בין בריטניה להולנד השוו את נסיעתו לבריטניה למעלה מחמש שנים.

★

ב חודש חשון ה' תט"ז הגיע מנשה בן ישראל ללונדון. מיד עם הגיעו, הוצג בפני קרומוול והגיש לו תזכיר, בו דחה את הדיעות הקדומות בהן מתייחסים אל היהודים והדגיש את

(י"ז תמוז)

התועלת שתצמח לבריטניה מזה שהיא תרשה ליהודים להתישב בה ולחיות לפי חוקי אמונתם. קרומוול קיבל את דברי מנשה והתייחס לביצוע הבקשה באהדה רבה, אולם חוגי הכנסיה וביחוד הסוחרים העשירים — שפחדו מתחרות היהודים — עשו כל שהיה לאל ידם, כדי למנוע את הדבר.

כדי להגן על אחיו מפני האשמות השוא שאויביהם טופלים עליהם, הוא חיבר קונטרס בשם „תשועת ישראל“ (במקורו האנגלי: „סניגוריה על היהודים“), בו תיאר את אמונת היהודים ואת גבורתם במשך דורות גלותם. המספר הגדול של היהודים שמתו על קידוש השם, הוא ההוכחה הטובה ביותר לכך — כתב מנשה בן ישראל.

בסופו של דבר הצליח מנשה בן ישראל במשימתו. קרומוול נתן רשיון למספר ניכר של יהודים להתישב בבריטניה, בעיקר בלונדון. מניין זה בעצמו נהנה מידידותו של הפרוטקטור (כינוי הרשמי של אוליבר קרומוול) ומהקצבה שנתית קבועה של האוצר הבריטי בסך מאה ל"ש.

מנשה בן ישראל נפטר זמן קצר לאחר שחזר מלונדון לאמשטרדם, בגיל 53 לחייו. הוא הובא למנוחות עולמים בבית העלמין היהודי של אמשטרדם עירו.

זכרונות הרבי מליובאוויטש —

להציל נשמה תועה משמד —

(המשך מעמוד 8)

תי לו, שהיה כדאי לדבר אתך, אך הוא אמר לי, שכבר עזבת את רומא.

תמימותו הרבה של הצעיר, היתה ברורה ונעלה מכל ספק. ר' משה יעץ לו איפוא שלא יספר למדריכו הנוצרי מאומה על הפגישה שלהם ומאידך סיכם אתו שייפגשו בסוד וישוחחו על עניני אמונה, נושא שהצעיר היה מעוניין בו ביותר. בפגישתם הראשונה סיפר הצעיר לר' משה כי הוא בא מוילנה ושמו — גדליה משה גורדון.

(המשך יבוא)

הצעיר היהודי. ר' משה חיכה עד שבת. כאשר נכנס הצעיר ונטל ידיו, כדי לשבת לאכול, הוא הבחין בר' משה, ניגש אל שולחנו, הציג את עצמו ואמר: מאז ששמעתי אותך מתווכח עם הקארדינלים, אני תחת השפעת דבריך. אלה עוררו אצלי ספקות רציניים בימתר לגבי הנצרות. שוחחתי על כך עם המדריך הקתולי שלי ואמר —

המדען ששרף את חיבוריו

אז אמר אדמו"ר הזקן: אברך זה הוא גלגל-
לו האחרון של ר' אלעזר בן דורדיא ומזלו הוא
שנקלע אלי ולא הוצרך יותר להתגלגל...

„קודש הקדשים" אשר בליאזונה...

פעם אחת דחקו מקורביו בגר"א שישלים עם
החסידים וישים קץ למחלוקת. הוא שלח איפוא
את ר' ישראל איסר מוילנה, שיסע לליאזונה,
לתהות על קנקנם של החסידים.

ר' ישראל איסר נסע וראה שאין כל טעם
למחלוקת. כשחזר לוילנה, לא רצה לגשת אל
הגר"א, כי ידע שדבריו לא יתקבלו. אך הגר"א
שלח אחריו, לקרוא לו, ולשמוע מה בפיו. בא-
שר בא, התבטא, כי בליאזונה מצא „קודש
הקדשים" בכל הפינות...

מלים אלה שאמר, יצרו מחלוקת קשה ור'
ישראל ירא לנפשו ונסע לארץ ישראל...

הנער שיאיר את העולם

כשנסע ר' מ"מ מתורדוק לארץ ישראל, רצה
לקחת את אדמו"ר הזקן אתו. אולם בבואם,
לבעל ה„תולדות", שאל את הרמ"מ: לאן אתה
מתכוון לנסוע? והשיב: לארץ ישראל. שאל
שוב: איפה הנער אשר יאיר את העולם מראשו
ועד סופו? הסתכל רמ"מ על האדמו"ר הזקן
וגם ה„תולדות" הרים את גבות עיניו והסתכל
בו. וכך הבין הרמ"מ שהאדמו"ר צריך להישאר
שם.

(עפ"י „שמועות וסיפורים" לר' רפאל הכהן
כפר חב"ד).

בשנת תרס"ח בא לליובאוויטש זקן מופלג
בשם ר' נחום מרדומישלי. הוא היה מבני
ביתו של האדמו"ר הצמח-צדק וחתנו של חסיד
אדמו"ר הזקן בשם ר' זלמן בר' מאיר רפאליס.
לרגל מסחרו סבב האיש בערים ובמדינות שו-
נות והשתדל שבכל שבת יהיה אצל אחד מצדי-
קי דורו. הוא סיפר סיפורים רבים לאדמו"ר
הרש"ב ולבנו הריי"צ, שהעלה את הסיפורים
על הכתב, באומרו, כי בדק ומצא שכל סיפורי
אמיתיים ונכונים.

פעם סיפר ר' נחום זה, ששמע מחתנו על
אודות אברך, עילוי גדול, שסיים שתי פקולטות
במתימטיקה ואנטומיה וחיבר שני חיבורים מקי-
פים במקצועות אלה. בדרכו לביתו מן האוניבר-
סיטה, ביקש להיכנס אל אדמו"ר הזקן, ששמע
חכמתו הגיע אליו. לדבריו, רצה לתהות על קנ-
קנו ולהראות לו את חיבוריו.

לבושו של האברך היה כדרך המשכילים וה-
חסידים תמחו כאשר נכנס לחצר הרבי וביקש
שיכניסוהו לאדמו"ר. שאלו את הרבי והוא הס-
כים שהאברך יכנס אליו. הוא הביא בידו את
שני חיבוריו והרבי הראה לו על טעות יסודית
שהיתה בכל אחד מהם. הרבי הצביע על העוב-
דה, שאם היסוד הוא מוטעה ורעוע, הרי שכל
החיבור בטעות יסודו.

האברך נרעש מאד, בשמעו את הדברים, לקח
את החיבורים והשליך אותם לאש. הוא נשאר
אצל הרבי, התעטף בטלית מעל לראשו ועמד
להתפלל ארוכות. בימי שהותו אצל הרבי, הוא
נכנס אליו כמה פעמים ושוחח עם הרבי, אולם
רוב הזמן היה עומד ומתפלל בבכיות ואנחות.
כעבור חמישים יום גווע והלך לעולמו.

אוצר החכמה
אה"ח 1234567

זכור אל תשכח

ארבעה פרשיות

תורה, ואם גם ראש חודש חל בשבת זו — שלושה ספרי תורה.

השבת שלפני פרשת החודש נקראת „שבת פרשת פרה“. בשבת זו קוראים, מלבד פרשת השבוע, את פרשת פרה אדומה שבפרשת חוקת. השבת שלפני ראש חודש אדר נקראת „שבת פרשת שקלים“. קוראים בה, מלבד פרשת השבוע, גם את פרשת שקלים, שבראש פרשת כי תשא.

השבת שלפני פורים נקראת „שבת פרשת זכור“. בשבת זו קוראים בתורה, מלבד הפרשה הרגילה, גם את פרשת זכור שבסוף פרשת תצא. בשבת זו מוציאים איפוא שני ספרי תורה.

השבת שלפני ראש חדש ניסן נקראת „שבת פרשת החדש“. בשבת זו קוראים בתורה, מלבד פרשת השבוע גם את פרשת החודש, שבפרשת בא. גם בשבת זו מוציאים איפוא שני ספרי

תענית אסתר, פורים, שושן פורים

חייבים בשמיעת קריאתה. יש להקשיב היטב כדי שלא להחסיר אף מלה אחת מהקריאה. בפורים מוסיפים בשמונה עשרה ובברכת המזון את „על הניסים“.

כולם חייבים במצוות משלוח-מנות בפורים. יש לשלוח לפחות שתי מנות. כן חייב כל אחד לתת צדקה, לפחות לשני עניים נצרכים, וכל המרבה הרי זה משובח.

השיעורים שנאמרו במשלוח מנות ומתנות לאביונים הם מצד עיקר הדין, אולם מצווה מן המובחר לשלוח מנות לאנשים רבים ככל האפשר ולתת צדקה לעניים רבים ככל האפשר. במיוחד גדולה מצוות הצדקה בפורים וקיומה בהידור גורם נחת רוח במרחמים.

בפורים אוכלים סעודה חגיגית ושמחים בנס מפלתו של המן הרשע ונצחונו של מרדכי הצדיק. היום שלאחר הפורים נקרא פורים דשו-שן. בכרכים המוקפים חומה מימי יהושע (ירושלים למשל) קוראים את המגילה וחוגגים את פורים בימים זה.

יום צום תענית אסתר חל ביום י"ג באדר יום לפני חג פורים. אם חל פורים ביום א' מקדימים את הצום ליום חמישי שלפניו. בליל פורים ולמחרתו קוראים את המגילה, אשר כולם

שיחות לנוער
ת"י ג' כפר חב"ץ

לכבוד

אח"ח 1234567

שיחות לנוער

המחיר 5.00 ל"י

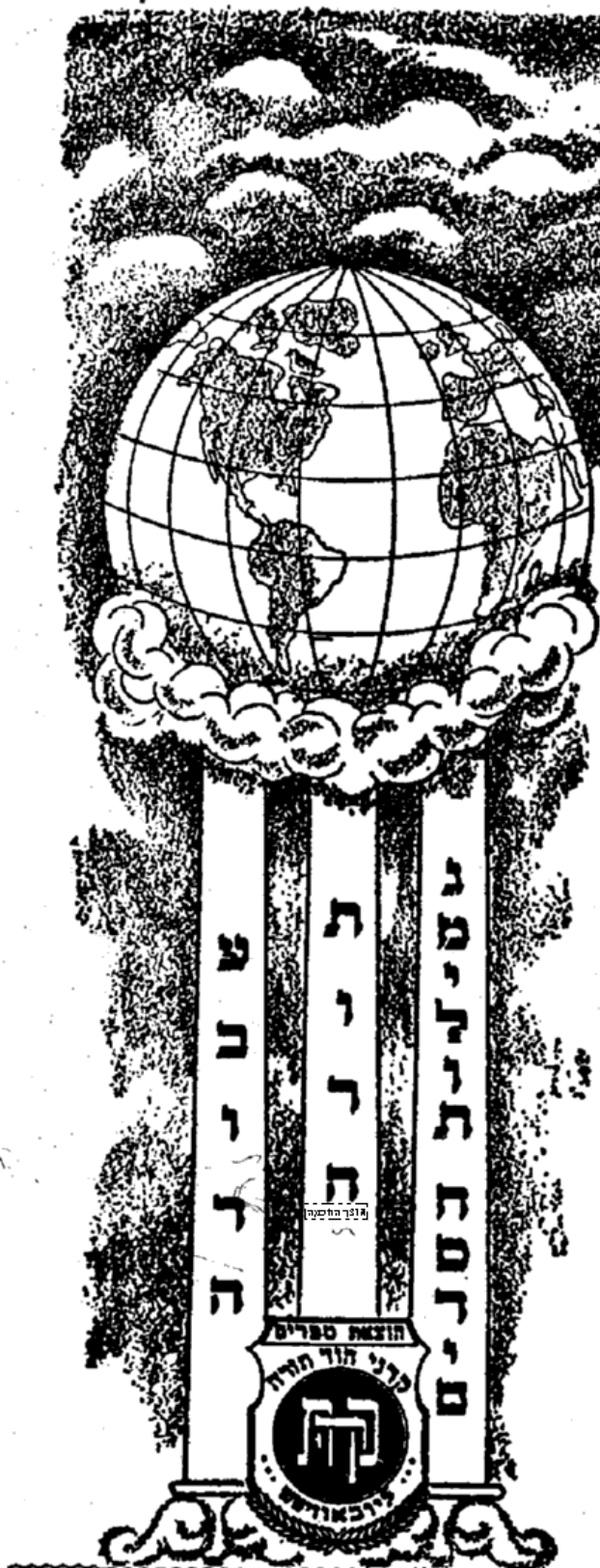
ניסן תש"מ

שנה עשרים וחמש

מן התוכן :

1. שחרור מעבדות הנשמה
2. נפלאות הטבע / סוסי פרא
3. "סדר" ללא יין / סיפור
4. מה ששפחה ראתה על הים /
לשביעי של פסח
5. הסוחר, המלמד, הרב והיין
שהוכשר לפסח / סיפור
6. זכור, אל תשכח

תורגם ללה"ק ע"י מחלקת הוצאת
הספרים באה"ק ת"ו, כפר חב"ד
יוצא לאור ע"י מרכז לעניני חינוך
770 איסטערן פארקוויי ברוקלין נ.י.

שחרור מעבדות הנשמה

— לחג הפסח —

סוגרת בגוף וחייבת למלא את רצונותיו, אכילה, שתיה, שינה וכו' ודברים אלה בשביל הנשמה הם בבחינת גלות מולה. כי זאת עלינו להבין, כי הנשמה שעיסקה בדברים רוחניים, אינה סובלת מצב בו היא צריכה „להתעסק" בעסקים חומריים של הגוף הגשמי.

ונשאלת השאלה: האם באמת מוכרחה הנשמה להיות עבד לגוף? האמנם בראה השם יתברך, כדי להיות משועבדת לגוף כל החיים? התשובה היא: לא ולא. השם הוא טוב ומטיב וודאי שלא ברא את הנשמה האצילה, כדי שתהיה משועבדת לגוף. להיפך, הבורא עשה את הנשמה חזקה יותר מהגוף, את הרוח חזקה יותר מהחומר, כדי שהנשמה תהיה „בעלת בית" על הגוף ולא, חלילה, העבד שלו.

זאת ועוד. השם יתברך, הלא נתן לנו את התורה ועל ידי זה כוחות אלוקיים לרוב, כדי שהנשמה תהיה השולטת על הגוף ולא ההיפך. תורה ומצוות הן הגון מפתחות הקסם, אשר בעזרתם יכולה הנשמה לשחרר את עצמה מ„מאסרה" בגוף. כמובן, לאכול צריכים, כדי לקיים את הגוף, אולם, טול ידך לפני האוכל, ברך על הפת ואל תשכח לברך אח"כ ברכת המזון. בצורה כזו תהפך פעולת האכילה-זלילה של הגוף לעבודה רוחנית יותר, השייכת לתחום הנשמה ואשר גם הגוף חייב לבצעה.

שלוש פעמים ביום בזמני התפילה, וכן בעת לימוד תורה וקיום מצוות, מסוגל האדם להתנער לגמרי מהכבלים של עבדות הנשמה לגוף, כאשר אלה השניים מתאחדים עם הבורא באחדות גמורה. במצב כזה גופלים ההרגלים הרעים והמידות הרעות, שהכבידו על היהודי כמאות כבליים. יהודי בהגיעו למדריגה זו, מרגיש את „זמן חירותנו" כל יום.

ג הפסח, זמן חירותנו, מזכיר לנו את יציאת בני ישראל ממצרים. מאורע זה, שקישר את עם ישראל קשר בל יינתק עם בורא העולם, היווה הקדמה למעמד הר סיני ומתן התורה לעם ישראל. כך נוצר החוט המשולש, ישראל, הקדוש-ברוך-הוא והתורה. חוט משולש זה, כדברי הכתוב, לא במהרה יינתק.

ברם, ענין יציאת מצרים וכל המסתעף מכך, אינו מוגבל לימי הפסח בלבד. „למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך" — כתוב. ומההגדה אנו רואים (בעקבות הגמרא), כי בזה כלולים גם הלילות. גם קריאת שמע, שאנו אומרים פעמיים ביום, מזכירים לנו את יציאת מצרים יום יום. כן אנו אומרים יום יום בתפילה את שירת הים. ובקידוש של שבת וימים טובים, מזכירים את המאורע באומרנו „זכר ליציאת מצרים". יציאת מצרים משמשת איפוא ציר מרכזי בחיים היהודיים.

הדגש בפסוק שנזכר לעיל, מושם על המלה צאתך, לומר כי לפי הצו האלוהי, מוטל על כל יהודי ויהודי, לקיים בעצמו בגופו, מדי יום ביומו, את ענין יציאת מצרים.

„מצרים" — במובן זה, הוא מושג רחב יותר, מאשר תיאור גיאוגרפי למדינה מסויימת, לארץ הנלוס, בה היו פעם היהודים בגלות. „מצרים" בחיי יום יום, פירושה ההגבלות וההפרעות (מצרים — לשון מצר) שהיהודי נתקל בהם, בתוקף היותו יהודי. „גלות מצרים", פירושה לפי זה, שיעבוד הנפש בגוף האדם. כמו שהיו פעם בני ישראל מסוגרים ומשועבדים בארץ מצרים, בתור עבדי פרעה, והיו חייבים להישמע להוראותיו וציוויו, עד שהשם יתברך הוציאם משם ביד חזקה. ¹²³⁴⁵⁶⁷

כך ממש מצבה של הנשמה האלוהית: היא מ-

נפלאות הטבע

סוסי פרא

איור: החכמת

פסח, יציאת מצרים וקריעת ים סוף מזכירים לנו, בין היתר, גם — סוסים. הרי פרעה רדף אחרי בני ישראל, בראש חיל פרשים כבד ("שש מאות רכב בחור") ולבסוף, "סוס ורוכבו רמה בים". זוהי הזדמנות נאותה איפוא, לשוחח במדור זה על סוסים, אם כי אין זו הפעם הראשונה שאנו עושים זאת.

סוסים מתחלקים לשתי קבוצות עיקריות: סוסיים מבויתים וסוסי-פרא. סוסים ביתיים משמשים את האדם מהזמנים הקדומים ביותר, כשהם עוזרים לחרוש את האדמה, לשאת משאות, לרכב וגם במלחמה. הפעם נרחיב יותר את הדיבור על סוסי-הפרא.

סוסים מתחלקים לשתי קבוצות עיקריות: סוסיים מבויתים וסוסי-פרא. סוסים ביתיים משמשים את האדם מהזמנים הקדומים ביותר, כשהם עוזרים לחרוש את האדמה, לשאת משאות, לרכב וגם במלחמה. הפעם נרחיב יותר את הדיבור על סוסי-הפרא.

סוסים מתחלקים לשתי קבוצות עיקריות: סוסיים מבויתים וסוסי-פרא. סוסים ביתיים משמשים את האדם מהזמנים הקדומים ביותר, כשהם עוזרים לחרוש את האדמה, לשאת משאות, לרכב וגם במלחמה. הפעם נרחיב יותר את הדיבור על סוסי-הפרא.

לאמיתו של דבר קיים היום רק מין אחד של סוס-פרא, "אמיתי" — הלא הוא סוס ה"פשוואל-סקי", או "טרפאן" — על שם חוקר-טבע פולני של איזורים נידחים, שגילה את הסוס הזה בער-

הסוסים באים — לאמריקה עד שהמתישבים הראשונים באו לאמריקה, לא ידעה יבשת זו סוסים — לא פראים ולא מבוית-

סוסי פרא אמריקנים הם צאצאי סוסים מבויתים שיצאו ל"תרבות רעה" ואיבדו כל רסן בחיים חופשיים בחיק הטבע.

על ידי כך שהם חיסלו את המרעה הטבעי, שהיה מיועד לפרות.

בימינו אלה משערים, כי גותרו עדיין כ-17 אלף סוסי פרא, החיים במקומות נידחים באמריקה המערבית. בשנת 1971 חוקקה ממשלת ארה"ב, לאחר סחבת ממושכת, חוק המגן על סוסי הפרא מפני התנכלות והשמדה.

„טרוויקה“ (עגלה עם שלושה סוסים רתומים) בפארק מוסקוואי. פעם זה היה סמל האריסטוקרטיה הרוסית.

סוס ורוכבו בספרי התנ"ך

בתנ"ך מוזכרים לרוב סוסים בהקשר עם מלחמה. כנראה שהיו אלה המצרים הקדומים, שהחלו בראשונה לגדל סוסים. התורה אוסרת על מלך ישראל להרבות לו סוסים, כדי שלא יצטרך לבוא למצרים, ששם היה, כנראה, „שוק הסוסיים“ הגדול ביותר באותם ימים. שלמה המלך עבר על כך והוא ייבא סוסים ממצרים (מלכים א', י').

משמעותו של סוס מלחמה בימי קדם לא היתה פחותה מזו של טאנק משוריין בימינו אלה. בכורחם של הסוסים, היו המצרים הניידים, כמו גם מלכי החיתים ארם, אשור ובבל — פרחו את שלטונם על עמים רבים ועל איזורים נרחבים.

במכה החמישית — הדבר — היו הסוסים הראשונים שנפגעו. אולם, יחד עם זאת, נשארו עדיין מספיק סוסים במצרים, כדי שפרעה יעזר לרדוף אחרי בני ישראל היוצאים ביד רמה משיעבוד לגאולה. אנו יודעים כי הוא לקח שש מאות „רכב בחור“ וכל רכב מצרים והעמיד את עצמו בראש טור הפרשים ורכב הברזל — הנגמ"שים של הימים ההם — כדי לדלוק אחרי בני ישראל ולהתחזק. אין פלא, כי בראותם את הטור המצרי מהיר, שרודף אחריהם, נפל פחד על בני ישראל,

תים. את הסוסים הראשונים הביאו המתישבים הספרדיים ב-1540. היו אלה הסוסים ה„אנדלוזיים“ המפורסמים, צאצאי סוסים ערביים, אותם הביאו המאורים לספרד, כאשר כבשו אותה ב-711. במשך מאות בשנים התערבו הסוסים הערביים, הידועים כאצילים, עם הסוסים הספרדיים וכך נוצר גזע הסוסים ה„אנדלוזיים“, על שם המחוז אנדלוזיה אשר בדרום ספרד.

בעזרת סוסיהם המהירים, יכלו המתישבים הספרדיים לחדור ולהתפשט במחוזות הדרום-מערביים של היבשת האמריקנית. הילידים, האינדיאנים, אשר עד מהרה נוכחו לדעת, כמה מועילים הסוסים, המאפשרים תנועה מהירה, הסיקו מסקנות „הגיוניות“: הם החלו לגנוב את סוסיהם של המתישבים, שאיש לא ביקש אותם לבוא, אך הם באו ותפסו את אדמותיהם של הילידים. לא אחת התנפלו האינדיאנים על ישוב חדש, שזה עתה נוסד, אך ורק כדי לתפוס את הסוסים ולהסתלק עמיהם. במשך הזמן למדו האינדיאנים להשתמש בסוסים ונתנו פרשים יוצאים מן הכלל.

ה„מוסטאנגים“ של המערב הפרוע

לא אחת גם אבדו סוסים בקרבות הרבים שניערכו בין „אדומי העור“ (האינדיאנים) ובין „לבני העור“ (המתישבים האירופיים) או שהם תעו במדבריות והחלו לרעות במרחבי השדות, כשהם מתארגנים בעדרים פראיים. האינדיאנים, בהיותם נעים ונדים בכל היבשת, הפיצו את הסוסיים בכל מקום, ממקסיקו ועד קנדה. כך נוצרו במרוצת הזמן עדרים גדולים של סוסי פרא, שסובבו במרחבי המדבריות האינסופיים וזכו לכינוי ה„מוסטאנגים של המערב הפרוע“. הם פרו ורבו בקצב גובר ומפעם בפעם אף התווספו אליהם סוסים מבויתים נוספים, שתעו או „ברחו מהבית“. הללו השתלבו עד מהרה באורח החיים הפראי והתאימו את עצמם לנסיבות החדשות.

בשנת 1925 שיערו, כי מספר סוסרי הפרא באמריקה כולה מגיע למיליון בקירוב. אולם מספרם ירד ירידה תלולה, כאשר רבים מהם נתפסו ונכבשו שוב להיות סוסים מבויתים, המשרתים את האדם בנאמנות, מבלי להשמיע הגה. רבים מהם אף נתפסו והומתו, כדי להשתמש בבשרם כמאכל לחתולים וכלבים. רבים אחרים הושמדו בשל הנזק שגרמו לתעשיית גידול בקר לבשר,

בנו של אחאב, כאשר זה ביקש את עזרתו נגד מישע מלך מואב.

רַב־שָׂרָה מַצִּיעַ סוּסִים לַחֲזִקְיָהּ
חֲזִקְיָהּ מֶלֶךְ יְהוּדָה, שֶׁהִיא יָרָא שָׁמַיִם, לֹא שֵׁם
דָּגַשׁ עַל הַחֲזָקָה צָבָא גָּדוֹל וְחָזָק וּמִשּׁוּם כֵּךְ חֲשָׁב
סִנְחָרִיב מֶלֶךְ אַשּׁוּר, כִּי יְרוּשָׁלַיִם תִּהְיֶה לוֹ לְטָרֶף
קָל וְהוּא יוֹכֵל לִכְבוֹשׁ אוֹתָהּ עַל נִקְלָהּ.

הוא שלח איפוא צבא אדיר שצר על ירושלים,
כשאחד מראשי צבא אשור, רבשקה שמו, (לפי
חז"ל: יהודי מומר היה) התיצב מול החומה, הירף
וגידף את אלוקי ישראל והציב אתגר למלך יהודה
לאמור: „ועתה, התערב נא את אדוני, את מלך
אשור, ואתנה לך אלפיים סוסים, אם תוכל לתת לך
רוכבים עליהם” (מלכים ב', י"ח, כ"ג). אולם גם
הפעם הראה ה' את זרוע עוזו, כאשר בליל הפסח
ירד מלאך המוות והיכה במחנה אשור. בכך הו-
סר המצור מעל ירושלים, וסנחריב נסוג בבושת
פנים לגינונה. שם הוא נרצח בידי עבדיו.

לאורך כל ההיסטוריה היהודית הארוכה תמיד
היתה המסקנה זהה וברורה: למרות שיש לעשות
הכל בדרך הטבע, כדי לא לסמוך על הנס, בכל
זאת בסופו של דבר, הרי „תשועת ה' כהרף עין”
והעיקר הוא סייעתא דשמיא, שבלעדיה „שקר ה-
סוס לתשועה וברוב חילו לא ימלט” (תהילים). כן
אמר נעים ומירות ישראל דבר שהפך ל„מוטו”
ולסיסמת־חיים של היהדות בכל הדורות: „אלה
ברכב ואלה בסוסים — ואנחנו בשם ה' אלוקינו
נזכיר” (תהילים כ').

★ ★ ★

ה אדם נולד עם טבע פראי, כשבתוכו ובפניו מיותו כאילו מצוי איזה „סוס פראי“, הלא הוא יצרו הרע, המסיתו לכל דבר אסור, כמו ש־נאמר: „יצר לב האדם רע מנעוריו“ ואילו יצר הטוב מתעורר רק בגיל הבר-מצווה. את ה„סוס“ הפנימי הפראי הזה של האדם, יש להחזיק קשור ואסור במתג ורסן, כי אם ישחררו אותו, מי יודע מה יעשה. אפילו סוס מבוית, הרתום למשא, אם משתחרר פתאום ונעזב על נפשו — עלול לחזור לסורו ולהפוך שוב לסוס פרא — קל וחומר ליצר הרע, אם אינו מרוסן ואינו מוחזק היטב במושכות, שאינם אלא תורה ומצות. — וכבר נאמר (משלי כ"ו ג') „שוט לסוס, מתג לחמור ושבת לגו כסי-לים!“ ...

חוויית קריעת ים סוף והנצחון הנסי על חיל
פרעה, הרכב והפרשים — שימשו תמיד אות ומוֹ-
פת לעידוד בני ישראל בשעת צרה ומצוקה, וב-
מיוחד בשעת מלחמה. כמו שאומר משה רבנו
(דברים כ', א'): „כי תצא למלחמה על איבך ו-
ראית סוס ורכב עם רב ממך, לא תירא מהם, כי
ה' אלוֹקֶיךָ עִמָּךְ, הַמַּעֲלֶךְ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם“.

אלה ברבב ואלה בסוסים

כך היה גם בעת כיבוש הארץ בימי יהושע בן
 נון. כאשר התכנסו לעומתם כל מלכי הכנעני,
 האמורי, החיתי וכו', ויצאו הם וכל מחניהם עמם,
 עם רב כחול אשר על שפת הים לרוב וסוס ורכב
 רב מאד. וייוודעו כל המלכים האלה ויבואו ויח-
 נו יחדיו אל מי מרום, להילחם עם ישראל. ויאמר
 ה' אל יהושע, אל תירא מפניהם, כי ¹²³⁴⁵⁶⁷מחר כעת
 הזאת אנכי נותן את כולם חללים לפני ישראל:
 את סוסיהם תעקר ואת מרכבניהם תשרוף ב-
 אש" (יהושע י"א). נצחון נסי דומה היה לעם
 ישראל בימי דבורה הנביאה וברק בן אבינועם,
 כאשר בא עליהם סיסר, שר צבאו של יבין מלך
 הצור. עם 900 רכב ברזל.

גם שלמה המלך חיוק את צבאו בסוס ורכב.
הוא קיבל סוסים רבים במתנה ממלכי אומות
שונות, שחיפשו את קרבתו וידידותו. את שאר
צרכיו השוטפים בסוס ורכב, הוא כיסה במצרים,
בה הוא קנה מרכבה ב־600 שקל ואילו סוס —
ב־150 שקלים.

שנים רבות לאחר מכן, כאשר צר בן-הדד מלך אדם, על בירתו של אחאב, מלך ישראל, שומרון, הוא בא בראש חיל כבד בסוס ורכב — אך בסוף נחל מפלה גדולה ונאלץ לסגת בבושת פנים.

גם למלכי ישראל ויהודה היה צבא, עם מספר מסויים של סוס ורכב — והרי אין סומכין על הנס וכאשר נשקפת סכנה, יש לעשות הכל בדרך הטבע, כדי להינצל ולנצח. כך בשעת הצורך, היו מגייסים צבא, שנשען גם על סוס ורכב וכך אנו מוצאים כי יהושפט מלך יהודה אומר לאחאב, כאשר זה ביקש ממנו להצטרף אליו במלחמתו נגד ארם, „כמוני כמוך, כעמי כעמך, כסוסי כסוסידך“ (מלכים כ"ב). בלשון זו השיב יהושפט גם ליהורם